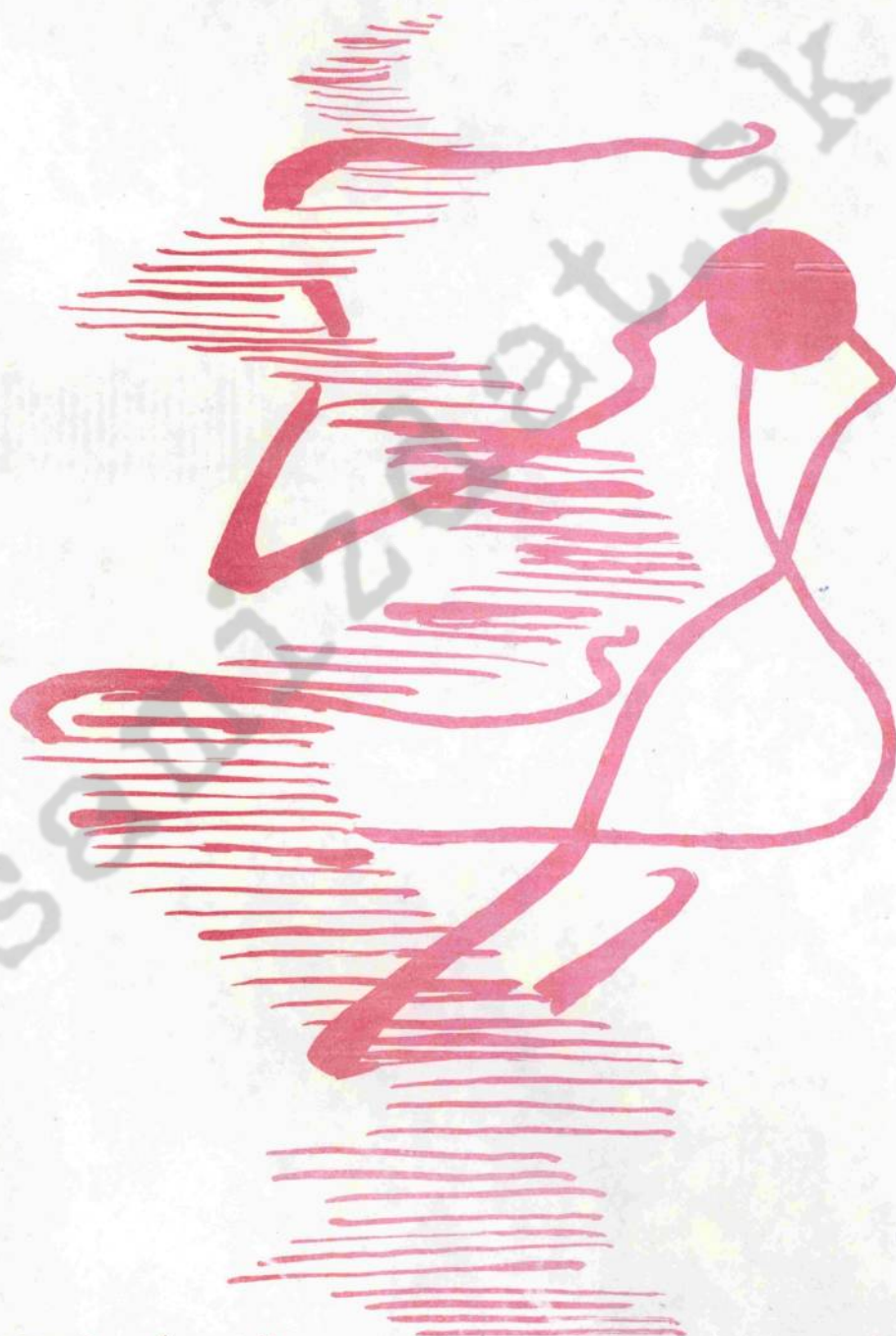

9. 1986/4 **RODINNÉ
SPOLOČENSTVO**

Chcem uvažovať o nádhere... o Tvojich predivných činoch. [2145,5]

O B S A H

1. Žalm 144 /145/	1
2. Krása a jej funkcia v živote	2
3. Umenie ako cesta k Bohu	4
4. S pápežom Pavlom VI. o kráse a umení	7
5. Umenie a morálka	10
6. Kostol	13
7. Sny a nádeje - Milkinove a editorove	15
8. Tichomír Milkin: Za národ	18
9. Pokora - základ všetkých čností	19
10. Psychológ medzi nami	22
A. Postavenie veriacej ženy v rodine a spoločnosti	22
B. Kresťanský otec a rodina	24
11. Slovensko 20 rokov pod patronátom Panny Marie	25
12. Čitatelia informujú	27
A. Jedna stredajšia audiencia u sv. Otca	27
B. Do našej knižnice	28
13. Slávnosti v rodine a v cirkvi	28
14. Katechéza. Skupina P /prvoprijímajúci/	30
15. Ohlasy na Rodinné spoločenstvo	34
16. Brat František a jeho poslanstvo lásky - tretie pokračovanie /príloha/	

ŽALM 144 /145/

- 1 Oslavujem tvoju veľkosť, môj Boh a Kráľ,
a zvelebujem tvoje meno
teraz i na večné veky.
- 2 Deň po deň budem ťa velebiť
a chváliť tvoje meno
teraz i na večné veky.
- 3 Boh je veľký a hodný chvály,
jeho veľkosť je nesmierna.
- 10 Bože, nech ťa chvália všetky tvoje stvorenia
a tvoji verní nech sa ti klaňajú.
- 11 Nech šíria slávu tvojho kráľovstva
a rozprávajú o tvojej moci,
- 12 aby sa dozvedeli všetci ľudia,
aké veľké sú tvoje skutky
a aké slávne a vznešené je tvoje kráľovstvo.

KRÁSA A JEJ FUNKCIA V ŽIVOTE

Všetko, čo Boh stvoril, bolo dobré a bolo to krásne. Je to základný hebrejský a kresťanský postoj k životu a k svetu. Stopy tej dobroty, harmonie a krásy dodnes pozorujeme a prežívame v jeho dielach, hlavne v tých, ktoré ľudia ešte nestihli pokaziť, a takto máme dôvod obdivovať Božiu dobrotu a lásku.

Biblia svedčí o nádhere, kráse a dokonalosti Božieho diela. Tento silný zážitok nezmenila ani skutočnosť hriechu, zloby alebo smrti. Človek je tvorom, ktorý má schopnosť túto dobrotu a krásu rozmnožovať a tešiť sa z nej.

Grécka filozofia chápala vesmír ako poriadok a systém a ukazovala cestu k Hýbateľovi, k Pôvodcovi, k Cieľu.

Pán Ježiš nás vychováva, aby sme boli pozorní a nepremeškali nikdy nové dôvody k radosti. Zázrak v Káne je symbolickou skratkou jeho pôsobenia. On je schopný a ochotný premeniť vodu všedných ľudských aktivít a pasívít na ešte lepšie víno, než je to, čo si my ľudia namáhavo a skromne pripravíme. Učí nás pozorovať kvety, prírodu, zvieratá, ale hlavne ľudí a rozmnožovať ich radosť. Podľa jeho príkladu krásne je všetko, čo tvoríme s láskou. Najväčší prínos ku kráse sveta je ním premeditovaný a prežitý Boží obraz. Boh Pána nášho Ježiša Krista nie je prísny sudca, trestajúci a žiarlivý, ani dobrácky deduško, ale skôr láskavý otec, náročný, verný a citlivý, s materinskou tvárou. On zjemňuje človeka k vnútornej kráse. Jeho nasledovník je nielen konzumentom, ale dorastá na umelca života. Tvorí krásy sveta vo všetkých oblastiach. Objavuje nové krásy zakomponované v stvorení. Krása je niečo, čo už je dané, a súčasne aj niečo, čo sa stáva a čaká na moju účasť. Do krásy vnikáme ako do tajomstva. Opatrne, s pokorou. Človek nijaký zákon nevymyslí. Objavuje to, čo je skryté v bohatstve stvorenia, a dotvára a premieni skutočnosť na takú, ako ju chce mať Boh v našom svete. Krása sa stáva reflektovanou, prežívame ju, a tým poznaním vstupuje Boh ako tvorca do nášho života a premieni hodnoty v ňom. Byť viac kresťanom znamená viac vidieť a vedieť.

Ako to vyzeralo v oblasti krásy. Dnešné postoje

Bolo by zbytočné dokazovať podiel kresťanstva na skultúrňovaní sveta a nášho národa. Ak sa nám zachovalo niečo pekné, vždy to má priamo alebo nepriamo vzťah ku kresťanstvu. Kresťania vždy dokázali zapojiť spev, hudbu, obraz do oslavy Boha a to slúžilo súčasne povzneseniu človeka. Mnoho ráz prekonal nebezpečenstvo /ktoré hrozí aj dnes/, že nedospelý človek ostal pri obaze a zabudol na to podstatné, čo zobrazuje. Uctievať si sochy, obrazy, pamiatky. Stal sa biblicky povedané modloslužobníkom. Písmo dôrazne varuje pred touto pohodlnou cestou, ktorá je nebezpečným úskalím viery /Ex. 20,1-6/. A boli časy, keď Židia alebo kresťania zabudli na toto nebezpečenstvo a zamenili si chrám duchovný za hmotný, krásu ducha nahradili krásou hmoty, dokonalosť ducha jej obrazmi. Vždy sa vyskytli radikálni reformátori ako obrazoborci a v mene samotnej krásy často ničili bezcitne všetko krásne. Dnes nám nehrozí obrazoborectvo, aj keď niektoré jeho myšlienky a postoje sú jasne evidovateľné u väčšiny reformovaných alebo reformných zborov a hnutí. Nás ohrozuje devalvácia krásy: jej masovosť, plytkosť, priemyselná výroba, móda, tzv. verejná mienka, výchova ku konzumu všetkého, čo reklama ponúka, nedostatok vkusu, citu, kultúry nahradený snobstvom alebo otroctvom len tomu overenému a starému.

Stažená možnosť tvoriť a šíriť kresťanské umenie nás v tomto bode zvädza na extrémne riešenie. Buď zachraňovať všetky črepinky

krásy, čo nám ostali po tomto zemetrasení, spievať staré piesne, modliť sa osvedčené modlitby, uctievať známych svätých, zachovávať staré zvyky, alebo, ako to urobili mnohí, všetko staré hodiť cez palubu a udomáčniť sa bez škrupúľ o kontinuitu s minulosťou len v umení a kráse súčasnej doby. A mylí nás aj postoj niektorých tzv. ateistov, ktorí sa neboja zavesiť si na stenu starú maľbu, plastiku alebo symbol s náboženským motívom, chránia devocionálne predmety po svojich predkoch, alebo ich neveriace a nábožensky nevedomé deti nosia veľký kríž zavesený na krku.

Čo môžeme robiť v oblasti krásy?

Riešenie bude ťažšie, než sa nazdávame, pretože nám leží na srdci viac než minulosť skôr prítomnosť a budúcnosť. Zaiste bude ubúdať "svätých obrazov" v našich domácnostiach. Kto ale poctivo hľadá, nájde krásu okolo seba. Klasický príklad sú piesne, JKS je plný barokových a ešte starších piesní, ktoré textove aj melodicky nezodpovedajú vkusu našej doby. Väčšina už je muzeálna, nik ich spievať nebude. Mladí kresťania našli riešenie. Popri starých, ktoré sa ešte spievajú ako známe a živé, majú vo svojom repertoári stovky ľubozvučných, textove hlbokých duchovných piesní, ktoré si opisujú a spievajú, a netrápi ich, či tá ktorá pieseň je v Spevníku alebo nie. Podobne vznikajú, alebo obnovujú sa aj pobožnosti, modlitby, v ktorých vyslovujú svoju vieru a radosť jazykom a gestom primeraným našej dobe.

Na veľké umenie vždy nemáme. Ani ho tvoriť, ani ho vlastniť. Ale ako v každej dobe, aj dnes možno objavovať krásu všedných vecí, dní, udalostí, skromných úloh, povinností, úspechov i neúspechov a tešiť sa z nich. Ľudia vedení Duchom to dokazovali a dokazujú. Vždy si môžeme vytvoriť a stále udržiavať pekné prostredie, kde sa dobre cítime, môžeme dýchať zdravý vzduch, piť čerstvú vodu a sýtiť sa skromným jedlom. Papini napísal, že základné hodnoty, ktoré človek nevyhnutne potrebuje pre svoju radosť, ako je slnko, voda, vzduch, Boh dáva všetkým ľuďom zadarmo. Otrávené prostredie nemáme otravovať viac, ale môžeme to trpezlivo znášať a postupne očisťovať, ako vieme a veríme, že náš Učiteľ a Pán trpezlivo zlepšoval svoje prostredie a znáša hriechy celého sveta.

A sú tu ešte pokojné reči a ticho, ktoré lieči, pravdivosť a srdečnosť človeka, ktorý ozaj poteší už len tým, že kdesi je a stal sa priateľom. Ľudia, naši blížni od nás nečakajú len hmotné dary. Keď nevieme tvoriť veľké umenie, nemuseli by sme rezignovať. Kresťanstvo nie je elitné spoločenstvo géniov a hrdinov, ale skôr trvalé nasledovanie toho, o ktorom bolo predpovedané, že nalomenú trstinu nedolomí a dymiaci knôť neuhasí. Tak chodil po našej zemi, dobre robiac "a ľudia sa tešili zoslov, ktoré vychádzali z jeho úst"
/Lk 4,22/.

Každý z nás nesie časť toho veľkého posolstva, ktoré teší, posilňuje a oslobodzuje ľudstvo. Otvoriť sa Duchu, vytrvalo pracovať na sebe, aby sme zo seba urobili dokonalý nástroj. V tejto všeobecnej chudobe a kríze našej civilizácie by sme nemuseli len kritizovať, odsudzovať, a tak množiť jestvujúcu biedu. Každý svojím osobným príspevkom, čo je to najťažšie, by sme sa mohli vyznamenať v súťaži o príklad človeka, ktorý, žiaľ, v našej spoločnosti vymiera, a predsa je taký potrebný a nezastupiteľný ako soľ alebo svetlo v hustých tmách. Je to tým naliehavejšie, lebo nám tróskotajú všetky humanizmy a hviezdy; idoly a vzory čiste ľudské sa po pár rokoch menia na pravý opak. Ako veriaci nemusíme ďaleko chodiť po príklade. Ak sa nechceme klamať a nakoniec sklamať, nemáme v celých dejinách ľudstva krajší obraz človeka ako ten, ktorý pravdu hlásal celým svojím životom i po smrti, a obraz Ženy, ktorá mala to šťastie, že mu stála najbližšie. Celé umenie a krása života spočíva v tom, ako im byť podobný v podmienkach nášho prostredia a času. Podobne ako v klasической hudbe sa vytrvalo opakuje a presadzuje oproti rušivým tonom

pôvodný harmonický motív, až kým ešte krajší a čistejší^{ne} zazneje v celom znení a harmónii, tak aj my oproti všetkým sklamaniam, únave, nepochopeniu, využitiu, zneužitiu, si máme často a poctivo zaspievať svoj život. Hmota je len vtedy krásna, keď z nej žiari Duch.

UMENIE AKO CESTA K BOHU

/Úryvky zo štúdie/

Je všeobecne známe, že spolu s náboženstvom patrilo umenie v dejinách k najmocnejším ideovým silám, ktoré formovali psychický profil človeka.

Peter F a l t i n

Umenie je estetickým výrazom vnútra človeka v celej jeho zložitosti a rozpornosti. Nie je výrazom remeselným, vedeckým atď.:
V y t v á r a s v o j b y t n é u m e l e c k é d i e l a .
Je štylizovaným výrazom človeka ako telesnoduchovnej bytosti stvorenej na Boží obraz, ale poznačenej záťažou dedičnej viny: tvora protikladného, schopného spasenia i zadržania.

Pravé umenie sa rodí z vnútorných rozporností ľudského života. Jeho úlohou nie je vytvárať len čisto estetické pôžitky, resp. neostať len pri nich /hoci i tu výnimky - experimenty klesniace cestu vpred - potvrdzujú pravidlo/; cieľom umenia je i "utvárať symboly, náznaky i predobrazy tej dokonalej vesmírnej harmónie, ktorá je naším ideálom" /Blahoslav Zboril/. Umenie môže byť zdrojom zvláštneho druhu poznania tušením nevysloviteľného, niečoho, vlastne Niekeho, ktorý človeka nesmierne presahuje - Boha.

"Pravé umenie môže vyvieriť len z čistého srdca. Nerest ani mravný rozvrat nemôžu byť lonom, z ktorého sa zrodí veľké umenie - dobro nepochádza od zla. Géniovia mávali síce často očividné chyby, ale mravná sila vždy prevažovala...Umenie...nesporne má...spätný vplyv na mravný stav spoločnosti. Veľké umelecké diela môže prebudiť svedomie..." Treba však dať pozor, aby pri všetkej etickosti umenie zostalo umením - inak sa stráca jeho účinnosť: "Všade, kde dielo hľadá tendenciu príliš otvorene, mení sa v mravoučný traktát, kázeň, chýba mu umelecký odstup od životných udalostí, nevyhnutná umelecká cudnosť... Takéto dielo nemá napokon ani morálny účinok - lebo človek je celok, a pravé umenie, nakoľko človeka povznáša, nevdojak ho zbavuje aj pút nemorálnosti... Umelecky spracovaná tendencia otriasa človekom a účinkuje na celé generácie..." /Oba citáty sú z pera B. Zborila/ "Umelec je matkou umeleckého diela, nie jeho otcom, otcom je Boh" /Max Scheller/.

Nejedno umelecké dielo je síce svojimi koreňmi protirečivé ako ľudský život, ako človek, ktorého je výrazom - ale je vždy výrazom štylizovaným: Je transformáciou skutočnosti a tvorbou novej skutočnosti. Benedetto Croce o tom hovorí: "Nezáleží na tom, či človek vyhľadáva umenie s úmyslom rozlíať pocit nenávisť alebo závisť. Ak je naozaj umelec, v samom jeho zobrazení nad zášťou vykvitne láska a ono ho urobí spravodlivým k jeho vlastnej nespravodlivosti."

Treba rozlišovať medzi umením a naturalistickou kópiou života, gýčom i remeselným výrobkom. /Gýč sa vyznačuje snahou o páčenie sa - prejavuje sa nasladlosťou, prehánaním sentimentality; remeselnému výrobku chýba tvorivý nápad i vyhotovenie./ Tam, kde naturalizmus stojí osamotene, zvyčajne ho ľahko poznať /pornogra-

grafická fotografia, obscénny film/. Nerez sa však votrie do umeleckého diela - to je dosť častý prípad vo filme, televízii, divadelnom predstavení atď. Zväčša sa tam dostane ako dôsledok komercializácie, snahy po masovom odbyte, lacnej popularite - a znižuje hodnotu umeleckého celku. Môže zničiť mnohé jeho prínosy a pôsobiť ako prostriedok nemorálnosti. Môže, ale nemusí: to v konečnom dôsledku závisí od prijímateľa, vnímateľa, od jeho morálnej výšky!

"Stendhal napísal, že zručnosť umenia je privilégium, ktoré sa draho kupuje. Vedľa výchovy oka videl v nehe srdca a obraznosti, v povahe postihnutej smútkom a zranovanej viac než iné tvrdoťami života nutnú a jedinou podmienku, aby človek mohol milovať a chápať umenie nie povrchno a slovami, ale zbožne a oddane ako vlahu nebies všetkými koreňmi svojho ľudstva. Len takému srdcu je umenie liekom a dobrodením, opojením a zabudnutím" /F. X. Šalda/.

Z týchto slov vyplýva určitá podobnosť medzi umeleckým a náboženským poznaním: Rast v pokore a citlivosti sú nutnými predpokladmi čoraz hlbšieho prieniku do ich podstaty. Treba sa vedieť nadchýňať umením a stále sa k nemu vracieť. - Schopnosť vnímať náročné umenie rastie s rozvojom inteligencie, vzdelania a múdrosti v najširšom zmysle /výchovy nielen rozumu, ale i vôle a srdca - porovnaj Pascalov výrok: "Srdce má svoje dôvody, ktorým rozum nerozopie"!/. Niet ale nijakej priamej úmery medzi množstvom vzdelania a vnímaním umenia.

Najelen v širokých vrstvách robotníctva a roľníctva, ale i v kruhoch inteligencie prevláda nedôverčivý, až nepriateľský vzťah k súčasnému umeniu. Takí ľudia o. i. zabúdajú, že až 20. storočie objavilo hodnotu umenia v minulosti: Predtým sa vnímalo iba súčasné umenie príslušnej doby! Isteže je dnes v umení mnoho braku, gýču, remesla, naturalizmu, samoučelného hľadania a pod. - ale tak to bolo vždy. No čas roztriedi hodnotné od nehodnotného. /I keď nie vždy neomylné - mnohé veci ostanú neprávom zabudnuté!/. Dnes nám tento časový "filter", pochopiteľne chýba. Navyiac moderné umenie kladie na človeka spravidla omnoho väčšie nároky, ako v minulosti kladli staršie slohy - ale tak je to v 20. storočí vo všetkých oblastiach života /v športe, vede atď./ V našich slovenských pomeroch situáciu komplikuje ešte nedostatok tradície spôsobený tisícročnou nesamostatnosťou, ako aj prerušovanosť vývoja od konca tridsiatych rokov tohto storočia. Od rozpadu ČSR dodnes žijeme v menšej či väčšej izolovanosti od svetového kultúrneho prúdenia, pričom neraz práve to, čo je v umení najpozoruhodnejšie, dáva oficiálna estetika a kritika na index /"Entartete Kunst" za II. svetovej vojny, "formalizmus" v prvej polovici päťdesiatych rokov, odsúvanie popredných slovenských i českých umeleckých zjavov do úzadia začiatkom sedemdesiatych rokov/. Školstvo, ktoré by malo byť hlavným výchovávateľom k umeniu, sa po pseudoreforme roku 1953 v prevažnej väčšine zvrhlo na učilištia technokratov a čoraz viac sa prejavuje ako inštitúcia primárne ideologizujúca s úradne predpísanou funkciou premývania mozgov. Preto ostáva pre kultúrnych ľudí nutnosť samovzdelávania prinajmenšom v tých umeleckých odvetviach, ku ktorým majú blízko - s perspektívou obsiahnuť aspoň v hlavných kontúrach to cenné, čo umenie prináša. Dnes intelektuál - zvlášť veriaci človek - musí ísť vedome proti prúdu konzumnosti a manipulovateľnosti a nezabúdať na zásadu, zdôrazňovanú práve tak II. vatikánskym koncilom, ako i národným umelcom Alexandrom Matuškom: "Nie mať, ale byť!"

"Ak je povinnosťou umelca vytvárať - pokiaľ je to možné - to najlepšie pre svoje obecenstvo, potom je povinnosťou obecenstva, aby ho podľa svojich najlepších síl v tejto činnosti podporovalo. Ak je povinnosťou umelca slúžiť pokroku tou najdokonalejšou formou, ktorá stojí hoci až na rozhraní skutočnosti a sna, tak je

rovnakou povinnosťou obecenstva, aby systematickým sebazvedáváním a prehrýzaním sa štruktúrou umeleckého diela slúžilo tomuto umeniu. Nemožno chcieť od umelca, aby zo seba vydával tie najlepšie diela pre obecenstvo, ktoré a priori odmieta každý jeho krok dopredu len preto, že mu hneď na prvý raz neporozumie... Ak máme potrebnú úctu k vede...nesmieme sa domnievať, že umenie je niečo menej skvelé...Vnímať umenie je ten istý zložitý proces ako umenie vytvárať" /E. F. Burian/.

Existuje výchovný moment, ktorému básnictvo /rozumej: umenie - J. H./ môže slúžiť...Graham Greene vyzýva katolíckych spisovateľov, aby si za patróna vybrali veľkého kardinála Newmana... "Je to samo v sebe protirečenie, hovorí kardinál, "chcieť o hriešnych ľuďoch vytvoriť literatúru bez hriechu. Dá sa azda zoskupiť všeličo nadmieru nádherné, ale keď si to človek dôkladne prehliadne, zistí, že to nie je vôbec nijaké básnické dielo." Touto poslednou vetou triafa kardinál kliniec na hlavičku. A vedený hlbokým poznaním človeka ďalej pokračuje: "Odstráňte z čítaniek každé veľkolepé odhalenie prirodzeného človeka, a ono na vašich žiakov predsa čaká v životnejšej a rafinovanejšej podobe za dverami vašich posluchárni: Tí, ktorí sú dnes odkázaní jedine na životy svätých, budú zajtra ponechaní babylonu /sveta/. Odopierate im majstrov, ktorí by ich v istom zmysle poučili."

"Nemôže byť spor o tom, že dnes stojíme tvárou v tvár úplnému zrúteniu tzv. meštianskej morálky, pričom vychádza najavo, že sa až dosiaľ považovala za morálku kresťanskú. To je však omyl... Meštianskou morálkou sa riadia spravodliví tohto sveta, v kresťanstve však platia slová o mýtnikoch a hriešnikoch, ktorí sú Božiemu kráľovstvu bližšie než tamtí... Básnictvo /rozumej: umenie/ má neodolateľnú túžbu ujímať sa pochybných, zavrhaných, tragicky stroskotaných; nenapadnuteľné, morálne zdarné existencie ho priťahujú iba nepatrne. V tomto bode sa objavuje zvláštny paradox básnictva. Ale či to nie je súčasne paradox kresťanstva? Či sa nezhoduje so slovami o mýtnikoch a hriešnikoch, ktorí sú Božiemu kráľovstvu bližšie než spravodliví? Ale kto je vlastne spravodlivý a kto patrí k mýtnikom a hriešnikom? V istom zmysle, ak to rozoberieme hlbšie, javí sa nám i farizej len ako úbohý hriešnik, pravdepodobne zo všetkých najúbohejší... V napätom vzťahu medzi básnictvom a morálkou sa zrkadlí protiklad, ktorý ďaleko presahuje ľudské oblasti: Umenie je milostivé, morálka je sudcovská. To znamená, že napätie medzi nimi je koniec-koncov podmienené metafyzicky. Je to napätie, ktoré sa niboko dotyka samotného božieho myslenia. a ktoré je pre ohraničeného ducha neriešiteľné. Ostáva len dôvera: ...V Bohu samom protiklady splývajú, pre nášho ducha sú oddelenými svetmi. Morálka a básnictvo /umenie/ sa nikdy nebudú kryť - morálka bude vždy dôrazným tlmočníkom večnej spravodlivosti, básnictvo /umenie/ zas tlmočníkom nekonečnej milosti." /Gertruda von Le Fort/.

"Človek kultúrny, človek neskazený a dobre vychovaný môže cítiť pred divadlom nahého tela vo výtvarnom umení a zvlášť v plastike, kde všetka tendencia dráždenia a pikantnosti je vylúčená, len pocit úcty a zbožnosti z mystéria bytia. Ináč je to, pravda, s ľuďmi mravne skazenými a zvrhlými, s ľuďmi surového srdca a nízkého, zatemneného, ohluchnutého intelektu: Nedokážu sa na nič dívať vážne a jednoducho, vidia vo všetkom narážku, zámernosť, účelnosť a dráždiadlo... Zaujímavý psychologický jav, že u tohto typu ...sa vyvíja zvláštna nedotklivosť, komická snaha vonkajšieho puritanstva: Čím zhnitejšie vnútro, tým úzkostlivejšia snaha zachovať oficiálny dekor...a tým koženejšie býva vonkajšie vystupovanie. - Od detstva sa musí učiť človek dívať na pravdu a krásu čistým zrakom, už v detstve musí získať a nadobudnúť čistý pohľad a čisté srdce a už v deťoch sa musí vychovávať silná a čistá obraznosť, ktorá vie hľadiť na umeleckú silu a pravdu čisto a zbczne...

Inak sa nikdy nevychovejú generácie nových kultúrnych ľudí, krásneho a zbožného ľudu a obecnstva krásnych a pravdivých diel života a umenia" /F. X. Šalda/.

"Satanizmus...je len výrazom zúfalstva z toho, že svätosť je položená tak vysoko a je tak ťažko dostupná. Krajný paroxyzmus vášne, s akým sa satanizmus rúha, s akým chce popierať, p o t v r - d z u j e svet nebeských hodnôt; satanizmus predpokladá vieru, vedie ku katolicizmu;...je pomstou tupému materializmu doby, ktorý chcel nasýtiť dušu chlebom namiesto slovom /F. X. Šalda/.

"Medzi kňazom a umelcom jestvuje vzájomné príbuzenstvo, ba ešte viac - predpoklad skvelého porozumenia: Naším spoločným poslaním je robiť svet ducha, svet neviditeľný, nevýslovný, svet Boha, prístupným, zrozumiteľným, ba dojímavým...Keby sa nám nedostávala pomoc umelcov, kňazskej práci by chýbala istota. Kňazstvo by muselo pridať osobitné úsilie, aby si uchovalo svoju pravú podobu, úsilie asketické, ba priam prorocké. Áno, aby sa dosiahlo dokonalé vyjadrenie tajomstva intuitívnej krásy, bolo by treba zlúčiť kňazstvo s umením" /pápež Pavol VI/.

"Najlepšie takzvané svetské knihy sú rozptýlené Písmo sväté, druhotné a rozdrobené zjavenie, najmä ak tieto knihy písali geniálni ľudia, ktorí netvorili len z vlastnej iniciatívy, ale pod vplyvom inšpirácie a vnútorného povolania...V tom je privilégium veľkých umeleckých diel, že sú objektom neustálych objavov, ako by išlo o...Písmo" /pápež Pavol VI/.

Nakoľko je umenie umením, natoľko je cestou k Bohu. Ale i naopak: Umenie je natoľko umením, nakoľko je cestou k Bohu.

Jozef Hradišťan

S PÁPEŽOM PAVLOM VI. O KRÁSE A UMENÍ

Z pera francúzskeho filozofa Jeana Guittona /nar. 18. 8. 1901 v Saint Étienne/, člena Francúzskej akadémie a nositeľa Veľkej ceny literatúry tejto akadémie, pochádza viacero pozoruhodných diel. Predovšetkým je tu jeho osemzväzkové dielo Moderné myslenie a katolicizmus, ktoré vyšlo postupne v rokoch 1930 až 1955, potom vynikajúce štúdie o Pascalovi a Leibnizovi, Newmanovi, Platónovi a Renanovi, veľmi časová esej O ľudskej láske, tak isto práce, v ktorých si Guitton všimol ekumenické problémy. Vari najväčší čitateľský úspech má však jeho "portrét človeka, ktorý sa stal pápežom", kniha Dialógy s Pavlom VI.

S monsignorom Montinim, neskorším pápežom Pavlom VI., poznal sa Guitton od roku 1950, často sa s ním priateľsky zhováral, debatoval s ním o aktuálnych problémoch. Na zakľúčení II. vatikánskeho koncilu dňa 8. 12. 1965 prijal z jeho rúk posolstvo pre intelektuálov. /Mimochodom, bol jediným laikom, ktorého bol pozval Ján XXIII. na prvé zasadnutie koncilu./

Dialógy s Pavlom VI. dopísal Jean Guitton roku 1966 a hneď nato ich aj vydal s pápežovým telegrafickým "imprimatur": Nimis bene de me scripsisti /Príliš dobre si o mne napísal/. V slovenskom preklade vydal knihu už roku 1969 Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda v Ríme. Z tohto prekladu vyberáme pasáž reproduktujúcu rozhovor autora s pápežom o kráse a o umení.

Pápež: Mohli by ste mi povedať, filozof, ako definujete krásu?

Jean Guitton: Ja nedefinujem krásu, lebo práve krásu má tú vlastnosť, že sa nedá definovať. Ale ak by som musel odpovedať, ak by som bol donútený...

P.: Je to vaša povinnosť.

G.: ...povedal by som, že krásu je skôr vyžarovanie, fosforeskovanie ako svetlo. Alebo, ako sa vyjadril antický mysliteľ, krásu je nádhera. Je projekciou navonok /nie na veľkú vzdialenosť, ale ako para, ako halo /farebný kruh okolo slnka alebo mesiaca vznikajúci lomom svetla na kvapkách mrakov, pozn. red./ alebo lepšie, ako svätožiara/ toho, čo je v každej veci najintímnejšie. Preto krásu je jednak vnútornejšia ako to, čo je vnútorné, a zároveň presahuje každú formu a všetky obrisy, ba aj samo umelecké dielo, ktoré ju vyvoláva. Hej, aj v krásnych veciach, čo nám ponúka zem, je krásu z druhej strany.

P.: My by sme zase povedali, že krásu má určité vzťah k človeku, krásu je to, čo je v človeku najintímnejšie, je to vlastne JA, ktoré sa predstavuje v plnej /ak chcete v najbolestnejšej, ale tiež najradostnejšej/ syntéze.

G.: Jestvuje podnetný výrok básnika Mallarmého. Citujem ho späť: "Poézia je vyjadrením tajomného zmyslu aspektov jestvovania pomocou ľudskej reči, redukovanej na jej podstatný rytmus. Dodáva tak hodnovernosť nášmu pozemskému životu a je jedinou našou duchovnou úlohou". Zdá sa mi, že básnik, definujúci poéziu, definuje súčasne aj evanjelium.

P.: Transcendentný Boh sa stal určitým spôsobom imanentným. Stal sa vnútorným priateľom, duchovným vodcom. Spojenie s ním sa zdalo nemožným. Ale on prišiel medzi nás.

G.: Slovo telom sa stalo...

P.: Toto mi pripomína, ako sme kedysi dávno v istej revue, v ktorej som spolupracoval s Mauriceom Zundelom, premenili slová svätého Jána a povedali sme si s mladickou odvážnosťou: "A telo sa stalo slovom". Et caro verbum facta est. Všetci teológovia nás nepochopili a teraz priznávam, že ich kritiky boli oprávnené. Ale mali chápať, že sme chceli podať len definíciu umenia, a predovšetkým kresťanského umenia. Hnota sa stala slovom, slovom Božím.

G.: Umenie zoznamuje s krásou pomocou harmónie, ktorá je obrazom milosti; neraz ju pripravuje a privoláva.

P.: Vždy som sa stýkal s umelcami, mal som ich vždy tajne rád. Kedykoľvek len môžem, usilujem sa debatovať s nimi, napriek ich zanovitej ostýchavosti.

G.: Kňaz je umelec, ktorý sa zriekol seba samého.

P.: Ja si myslím, že medzi kňazom a umelcom jestvuje vzájomné príbuzenstvo, ba ešte viac, predpoklad skvelého porozumenia. Naším spoločným poslaním je robiť svet ducha, svet neviditeľný, nevýslovný, svet Boha, prístupným, zrozumiteľným, ba priam dojímavým. Nuž, práve umelci sú majstrami v umení, ako vložiť tento svet ducha, ten neviditeľný svet, do zrozumiteľných formúl. Pravda, nie podľa vzoru profesorov logiky alebo matematiky, ktorí robia poklady sveta prístupnými pre ľudský um. Umelci sprístupňujú duchovný svet, zachovávajú jeho nevysloviteľný charakter a halo tajomstva. Znovu zdôrazňujem, že k tomu nevysloviteľnému svetu musia sa prebíjať silou a námahou súčasne. Inšpirácia príde, niekedy znenazdána, ako blesk. Ale často /umelci to dobre vedia/ inšpirácia vyžaduje pomalé, postupné, dakedy tvrdé a náročné zaúčanie.

Keby sa nám nedostávala pomoc umelcov, kňazskej práci by chýbala istota. Kňazstvo by muselo pridať osobitné úsilie, aby si uchovalo svoju pravú podobu, úsilie asketické, ba priam prorocké. Áno, aby sa dosiahlo dokonalé vyjadrenie tajomstva intuitívnej krásy, bolo by treba zlúčiť kňazstvo s umením."

G.: Mohlo by sa azda povedať, že omša je najdokonalejším umeleckým dielom. Je hudbou, poéziou, architektúrou. Je skutočnou drámou, najskutočnejšou zo všetkých drám, lebo reprodukuje skutočne to, čo naznačuje. Ako všetky umelecké diela, aj omša má svoj okamih vzletu, extázu, vrcholnú chvíľu, ktorá spája večnosť s časom.

P.: Áno, omša je dráma s posvätným okamihom, ktorý naplní ducha a vzrušuje srdce. Myslím, že to cítia všetci umelci, keď sú prítomní na tichej alebo slávnostnej omši, hoci nie sú kresťanmi.

G.: Ale za našich čias toto zlúčenie kňazstva s umením je ťažšie ako hocikedy predtým. Umenie sa dáva na cesty krajne neľudské a dotýka sa oblastí priam pekelných. Lepšie povedané, umenie sa už nezaujíma ani o skutočné, ba ani o nadskutočné, ale iba o možné, a aj to o možné iba vo sne, často iba vo sne plnom úzkosti.

P.: I ja som znepokojený a srdce mi krváca, keď vidím, ako sa súčasné umenie vzdala od ľudstva, od života. Dakedy sa mi zdá, akoby niektorí naši umelci zabúdali, že umenie má vyjadrovať veci. Občas už ani nevedno, čo umenie vyjadruje. Je to babylonská veža. Je to chaos a zmätok. Vtedy si kladím otázku, kde je tu umenie? Umenie by malo dávať intuíciu, úľavu a šťastie. Túto úľavu a toto šťastie moderné umenie vždy neposkytuje.

Dakedy som prekvapený, zarazený, rezervovaný. Keď som to raz povedal priateľom umelcom, odpovedali mi: "Čia je to chyba? Vy ste nás nútili imitovať prírodu. My nie sme imitátori, ale tvorcovia." Odpovedal som im: "Ak je to tak, prepáčte nám. Hej, my sme s vami dosť nehovorili, dosť sme vás nesledovali, neobdivovali, neprijímalí. Nevysvetlili sme vám dosť jasne, čo vlastne patrí nám. Hoci Božie tajomstvá naplňujú ľudské srdcia radosťou, ba opojením, neviedli sme vás dostatočne do tej tajomnej izby. Nemali sme vás ako žiakov, ako partnerov rozhovoru, ako priateľov, a preto ste nás dosť nepoznali. Nech sa pápež stane tým, čím vždy bol, úprimným a srdečným priateľom umelcov."

Nadzmyselno naháňa modernému človekovi strach. Ale kto nechápe túto vzdialenosť, nechápe pravé náboženstvo. Kto necíti Božiu nadradenosť, Božiu nevýslovnosť a Božie tajomstvo, nemôže byť skutočne majstrom vo svojom umení. Lebo každé umenie odhaľuje nadzmyselno. Páči sa mi myšlienka Simony Weilovej: "Krása je experimentálny dôkaz toho, že vtelenie je možné."

G.: Kiežby umenie prinieslo obnovu ducha! Pravý dych, ktorý sa vznášal nad vodnými priepastami!

P.: Áno, nech sa umenie nezatvára pred dychom Ducha Svätého! Svet, v ktorom žijeme, potrebuje krásu, aby neutonul v beznádeji. Krása, práve tak ako pravda, prináša do ľudského srdca radosť, je vzácnym ovocím, ktoré odoláva skaze času, prežíva pokolenia a spája ich v spoločnom obdive.

Povedal som to umelcom pri závere koncilu 8. decembra na námestí sv. Petra. Dúfam, že všetci umelci na svete, svedkovia Neviditeľného, pochopili moje slová.

Ó, blažený hlas umenia, čarovná ozvena, ktorá z tajomstva tichej Krásy vyludzuješ hudbu znakov a tvarov, kedy začneš znova spievať, kedy nám budeš znova rozprávať svojím nadľudským pôvabom, cestou radosťou, všetkým otvorenou cestou náhlejšej intuície, o skrytí a hlbokom syte Bytosti, v ktorej každá vec nachádza svoj zmysel a svoj koreň?

UMENIE A MORÁLKA

K hlavnej téme tohto čísla RoŠ, ktorou je úloha, význam umenia pre človeka, prinášame preklad state zo stále aktuálneho diela českého mysliteľa Timothea Vodičku "Filosofie umění", vydaného v nakladateľstve Brnenskej tiskárny r. 1948. Z diela vyberáme úryvok zo scholii /exegetických poznámok/ ku štvrtej kapitole: "Umelec a morálka":

Vzťah umenia k ostatným oblastiam duchovnej činnosti

Izolácia umenia od ostatných životných hodnôt, ktorá je takou význačnou črtou moderného života, sa nikde neprejavuje takým vytrvalým a takým nepriateľským spôsobom ako v pomere umelca k morálke. Ničomu sa moderný umelec nevzdáva tak ako každému pokusu o mravný súd nad svojím dielom. Zdá sa, akoby naozaj prepadol pochabej domnienke, že oblasť umeleckej tvorby je absolútny svet pre seba, v ktorom nevládnu nijaké iné zákony okrem zákonov metafory, rytmu, tónu, farby a z ktorého je pred všetkým iným starostlivo vylúčený akýkoľvek zreteľ na morálnu stránku skutočnosti ako čosi, čo ohrozuje samotné základy umelcovej slobody.

Nazvali sme túto domnienku pochabou - a je naozaj neľahké nájsť pre to iný prívlastok, keď vidíme, ako je v nej skreslená skutočnosť a s akou zaslepenosťou sa v nej hľadá výsada umenia práve v tom, čo je znamením jeho zotročenia. Vidíme nepochybne, že morálnu hodnotu nemožno nikdy vylúčiť z poriadku hodnôt umeleckých, naopak, že má činný význam pre umenie v niekoľkonásobnom zmysle. Vykonáme tu stručnú rekapituláciu, aby to vyniklo tým zreteľnejšie.

Prehľad morálnych predpokladov umenia

1. Z definície krásy vyplýva, že morálne skutočnosti sú práve takými objektívnymi, predmetnými predpokladmi umenia ako hocičo iné. Morálna pravda vecí je neodlučiteľná od pravdy umeleckej, ktorá je pravdou plnosti vecí; a hie je teda ničím náhodným a zovňajším, čo by sa až dodatočne pripájalo ku krásu vecí. Ak sa s ňou umelec v diele nevyrovná, nie je jeho dielo prosto ani u m e l e c k y dokonalé, i keď sa tento nedostatok zastiera sebeväčšou premieou zmyslových výrazových prostriedkov. Pretože je to nedostatok vnútorný, prejaví sa neomylné aj vo výrazovej stránke diela nejakým porušením rovnováhy - lebo výraz, ktorému neodpovedá, ktorý neoživuje vnútorná rovnováha, ani nemôže pôsobiť plným a vyrovnaným účinkom na ducha.

2. Po druhé, osobné morálne vlastnosti sú nevyhnutným predpokladom umelcovho tvorivého úkonu. Aby mohol umelec pri všetkých ťažkostiach, ktoré sa kladú do cesty jeho úsiliu, dospieť k plnému stvárneniu umeleckého ideálu, musí v značnej miere uplatňovať pozitívne čnosti umeleckej disciplíny; ináč zaviazne v polovici cesty.

3. Konečne, je nesporné, že ako každá činnosť, i umelecká činnosť verne sledujúca svoj cieľ má morálny vplyv na umelcovu osobnosť, rozvíjajúc jej kladné stránky a zoslabujúc všetko, čo je v nej nevyrovnané alebo scestné.

To je trojaký kladný význam morálnych hodnôt vo vnútri poriadku umenia, ktorý zreteľne ukazuje, aké pochybné je vidieť v morálke niečo, čo umeniu prekáža, alebo je s umením nesúrodé ...

Oprávnenosť morálneho súdu nad objektívnym účinkom diela

Je však ešte iný vzťah medzi morálkou a umením, vzťah vonkajší, daný spoločným charakterom diela, faktom, že je určené pre "obecnosť", to jest pre väčšiu či menšiu okruhu ľudí rozličného osobného charakteru, rozličných záľub, rozličného nadania a rozličného stupňa morálnej vyspelosti. Z toho, čo vieme o sprostredkovateľnosti duchovných hodnôt, je zrejme, že každý účinok krásy má zároveň i nepriamy ohlas v oblasti morálnej - nehľadiac na všeobecnú zásadu, že každý výsledok vedomej ľudskej činnosti má nejaký morálny účinok. Mravná osobnosť vnímajúceho teda nemôže zostať k účinku diela neutrálna; to, čo je v ňom z pravdy alebo z dobra vecí či z ich opaku, nutne pôsobí alebo k oslabeniu alebo k obohateniu mravného charakteru vnímajúceho; mravne indiferentný vedomý čh nejestvuje. Z toho teda vyplýva, že i pre svoj vonkajší vzťah k spoločnosti sa umelecké dielo podrobuje mravnému súdu so zreteľom na svoj konkrétny účinok na morálnu osobnosť človeka; a takisto je zrejme, že tento objektívny mravný súd je nezávislý od posudzovania umelecko-technickej stránky diela práve tak ako od toho, aké boli vlastné úmysly alebo pohnútky jeho tvorca. Ide v ňom iba o zistenie objektívneho účinku, nie o posudzovanie umelcových pohnútok, jeho schopností alebo jeho mravného charakteru. Možno teda z tohto hľadiska celkom dobre vyniesť záporný súd aj nad dielom, ktoré je po technickej stránke dokonalé a ktorého tvorca nemal úmysel konať proti mravnému zákonu... Je len jeden mravný poriadok a jedna mravná pravda, ktoré sú spoločné umeniu i morálke.

Umenie a cudnosť. Umelec viazaný prirodzeným zákonom studu

Pokúsime sa to podrobnejšie doložiť na veci, ktorá býva najčastejšie kamenom úrazu pre umelca v jeho pomere k morálke - na vzťahu umenia k cudnosti.

Príkaz cudnosti - požiadavka, aby všetky dôverné prejavy a podnety telesnej lásky medzi mužom a ženou sa prikrývali závojom šetrnej zdržanlivosti myšlienok, slov a činov - nie je nijakou umelou požiadavkou vyvolanou spoločenskými pomermi, ako sa mýlne domnieva toľko falošných "sociológov". Pocit studu pred skutočnosťou pohlavia - pocit, že každé odhaľovanie dôverností lásky bez sankcie vyššieho zákona je niečo nenáležité, ba priamo potupné pre všetkých zúčastnených - je jedna zo základných morálnych skutočností ľudského poriadku a vyskytuje sa vo všetkých dobách a v každej spoločnosti, ktorá sa môže v akomkoľvek zmysle volať spoločnosťou kultúrnou. A jeho záväznosť ako príkazu mravného zákona je tiež veľmi dobre odôvodnená nielen strašnými dôsledkami, ktoré má pre jednotlivca i pre spoločnosť úplné uvoľnenie všetkých hraníc zmyselnosti, ale aj neobyčajne závažným miestom, ktoré zaujíma láska v poriadku spoločenského života i v poriadku symbolického významu vecí. Telesná láska je ...najsilnejším apelom telesnosti a najdokonalejším prejavom zmyslovej harmonie medzi dvoma ľudskými bytostami. Okrem toho však je ...nevyhnutným predpokladom udržovania a rastu ľudskej spoločnosti, lebo skrze ňu sa uskutočňuje v poriadku sveta úžasné tajomstvo zrodu nového života. A konečne je po svojej duchovnej stránke významným ľudským symbolom božskej lásky k človeku... A tak práve preto, že je to taká mocná sila a taká významná hodnota, je to tiež také slabé a zraniteľné miesto prirodzenosti.

Nuž, ak toto vieme, môže byť niečo prirodzenejšie, ako že práve v tomto sa človeku ukladá osobitne prísna mravná disciplína? Láska je niečo, čo sa musí chrániť pred rozkladným účinkom žiadosti pevnými medzami zdržanlivosti a umiernenosti; a odtiaľ príkaz a z cudnosti, ktorému už v samom ustrojení ľudskej prirodzenosti odpovedá fakt, že človek pociťuje stud pred tajomstvami telesnej lásky. No ak je to tak, môže umelec obhádzať tieto skutoč-

nosti, môže sa tváriť tak, akoby p r e n e h o neexistoval prirodzený fakt studu a prirodzený príkaz cudnosti ako morálna skutočnosť, morálny záväzok a morálna sila? Iste nie... Umelec, ktorý sa domnieva, že môže vo svojom diele nakladať s prejavmi zmyslovej lásky ako s každou inou vecou, ktorá nepodlieha studu, bez toho, žeby sa staral, aký to bude mať účinok - taký umelec koná nezodpovedne a jeho dielu bude chýbať jeden z najdôležitejších znakov pravdivosti...

Umenie a telo. Nahota a umelecký účinok telesnej krásy

Hovoríme ešte konkrétnejšie. . Vec je dosť závažná, aby sme sa dotkli najpálčivejšieho bodu témy "umenie a cudnosť", ktorým je nesporne obrazivý vzťah umenia k ľudskému telu.

Plným právom môže umelec radiť krásu ľudského tela medzi vrcholy krásy. Nikto nemôže poprieť, že telesná краса človeka pôsobí veľmi mocným umeleckým účinkom, keďže je najbližší a najzjavnejší zmyslový výraz dokonalosti duchovnej ľudskej podstaty. Je to teda vec dobrá a bola by chyba akokoľvek ju podceňovať alebo znižovať.

Na druhej strane by však bola rovnaká chyba nedbať na vzťah, ktorý je medzi telesnou krásou a zmyselnou žiadosťou... Porušenie činného súladu medzi jednotlivými zložkami ľudskej prirodzenosti - ktoré je dôsledkom prvotného porušenia súladu medzi človekom a jeho cieľom - sa prejavuje aj v oblasti telesnej krásy spôsobom, ktorý má významné dôsledky pre poriadok umenia - totiž tým, že bezprostredné vnímanie telesnej krásy ľahko prebúdzá žiadostivosť. Je to jedno z najväčších bremien porušenia, že žiadosť tak ľahko víťazí nad čistým dojmom krásy - že краса tela sa tak ľahko stáva prostriedkom na roznieťenie telesnej vášne - a že sa ním stáva tým ľahšie, čím úplnejšie a intenzívnejšie sa краса tela odhaľuje. Nahota, bezprostredná zjavnosť tela, dáva - s výnimkou profesionálnej nevšímavosti - skoro vždy prevažovať účinku žiadostivosti nad účinkom krásy, či si to človek uvedomuje či nie. To je dôvod, prečo si prirodzený zákon cudnosti osobitne dôrazne žiada istú skrytosť, zahalenosť tela, ktorá oslabuje aspoň najsilnejšie hrubé zmyslové účinky telesnosti a uľahčuje ovládať ich. Tu je vec jasná; v umení je to zložitejšie. Umenie predsa smeruje k zmyslovému zjavovaniu krásy v maximálnej plnosti účinku; účinok telesnej krásy by teda vyžadoval zjavnosť tela, a to sa zdá v rozpore s požiadavkou cudnosti. V skutočnosti tu však niet rozporu v prirodzenosti, ale v porušení ľudskeho pohľadu na veci. Sama nahota nie je nič zlé alebo potupné; je to človek, kto nevie pre svoju porušenosť vidieť nahotu "neutrálne"; ak svojím povelaním nie je obdarený istou mierou nevšímavosti voči nej, bude ju vždy vidieť prvotne v jej vzťahu k nespútanej žiadosti, a preto bude nad ňou pociťovať stud. A čo sa týka umeleckej stránky veci, bude tu vždy nebezpečenstvo, že účinok žiadostivosti nadobudne prevahu nad účinkom krásy; i keď tu nebude úplná prevaha, v praxi sa bude účinok krásy vždy miešať viac alebo menej s účinkom žiadostivosti... Rozumejme dobre: Teoreticky nie je nemožné, aby účinok krásy p r e v a ž o v a l nad účinkom žiadostivosti, ale je prakticky nemožné, aby sa z vnímania nahého tela účinok žiadosti celkom vylúčil a aby zostal len čistý dojem krásy. To odporuje skúsenosti. Apel žiadostivosti prináleží skutočnej povahe tela; a s tým musí umelec počítať pri plánovaní umeleckého účinku svojho diela. Musí počítať s tým, že nahota ako podnet žiadosti porušuje i čistotu umeleckého účinku, nielen zákon cudnosti. Ak s tým nepočíta, odchýľuje sa od skutočnosti a podrobuje sa výčitke iluzionizmu.

KOSTOL

Celý náš náboženský život je spojený s kostolom, s ním sa kresťan stretáva celý rok a celý život. V istom zmysle je mu domovom. Návšteva kostola a vzťah ku kostolu je aj meradlom viery, náboženstva a zbožnosti. Veriaci človek, rodina, farnosť miluje svoj kostol, priam sa túli k nemu.

Úprimný a silný vzťah ku kostolu môžeme konštatovať i u mladej generácie, ktorá už nemala možnosť na vyučovaní náboženstva získať v obradosloví poznanie o tom, čo treba o kostole vedieť. My kresťania v našich životných podmienkach máme však vedieť, čo treba v kostole vidieť, čím je pre nás kostol, aký má byť náš vzťah ku kostolu.

Všimnime si najprv kostol, ako sa nám javí navonok, teda jeho vonkajší zjav. Potom obráťme pozornosť na jeho vnútorný obsah. Obidve stránky totiž má veriaci človek pojať jedným pohľadom.

Na prvý pohľad je kostol budova. Budova začlenená medzi ostatné budovy, so všetkými náležitosťami budovy, teda základmi, múrmi, oknami, strechou. A predsa hneď pozorujeme, že ako svojim začlenením, polohou medzi ostatnými budovami, tak i svojou formou, vzhľadom, sa táto budova od ostatných budov viac odlišuje, než sa im podobá. Badáme to už z diaľky pri pohľade na mesto či dedinu, ešte viac zblízka a najviac, keď sme vo vnútri kostola. Každý vidí zvláštnosť a mimoriadnosť tejto budovy a cíti, že dôvod tejto odlišnej formy nebude iba praktický, prevádzkový. To by nám totiž stačilo len na pochopenie jeho veľkosti, rozmerov, prípadne jeho základného usporiadania. Účinok formy kostola býva často veľmi silný: Skúsme si napríklad predstaviť Prahu bez chrámu sv. Víta, alebo si spomeňme na pocity pri pohľade na priečelie niektorej vynikajúcej katedrály. Z obdivu a úžasu sme cítili až mrazenie na koži - akú to ideu, aký to obsah vyjadruje tento zjav?

Kostol je ZNAK. Chceme sa zamyslieť nad týmto pojmom a budeme hovoriť o vnútornom, duchovnom obsahu kostola. Tým, čím je, taký, aký je, svojim zjavom a bytím je znakom, symbolom.

Znak v našom náboženstve zaujíma dôležité miesto. Napríklad, znakom našej záchrany je kríž. Rozjímaniu o tomto znaku by bolo treba venovať i niekoľko takýchto úvah: o jeho vertikálnej i horizontálnej dimenzii, ktoré tak výstižne znázorňuje horizontálne i vertikálne smerovanie ramien kríža. Znakmi sú tiež sviatosti cirkvi, sväteniny, ale i kľaknutie, zloženie rúk, voda, oheň, náboženské predmety a úkony. Celá liturgia sa nám prihovára rečou znakov, symbolov.

O znaku si v našej súvislosti musíme povedať aspoň to, že má dve zložky: vonkajšiu, čiže popredie, ktoré vnímame bezprostredne zmyslami a ktoré navonok vyjadruje istý obsah. Tento obsah - vnútorná zložka - je v pozadí, vo vnútri a svojou povahou nie je vnímateľný priamo zmyslami, pretože je nemateriálny, duchovný. Neviditeľnú, duchovnú skutočnosť nemôžeme svojimi zmyslami bezprostredne pochopiť, a teda ani iným sprostredkovať. Existujú však prostriedky na vyjadrenie týchto neviditeľných skutočností skrze analógie, prirovnania, skrze znamenia a symboly. Tak vzniká most zo sveta zmyslami vnímateľného do sveta neviditeľného.

Znak však vyžaduje u toho, kto ho vníma, pre koho je určený, isté predpoklady. Napríklad písmená i dopravné značky sú znakmi v tom najjednoduchšom zmysle, ale nie sú znakom pre tých, ktorí ich nevedia čítať.

V našom kontexte ide o podstatne obsažnejšie znaky, ktoré vyjadrujú skutočnosti vzťahu medzi Bohom a človekom a ktoré majú svoje miesto najmä v liturgii. Aby nás tieto znaky oslovovali, musíme sa v nich vzdelávať, vychovávať. Táto výchova nesmie zaostávať za inými zložkami výchovy. Detský vek je najvhodnejší pre túto liturgickú výchovu. Jej prostriedky sú: príklad, vysvetľovanie, vedenie k rozjímaniu a meditácii. Rovnaké sú i prostriedky seba-výchovy dospelého človeka. Môže nám v tom pomôcť dostupná literatúra: napr. Romano Guardini: O posvätných znameniach /Von heiligen Zeichen/, Ingrid Jorissen; H. B. Meyer, SJ: Znamená a symboly v bohoslužbe; K. Tilmann: Výchova dieťaťa k meditácii a iné.

Akým znakom je kostol? Čoho je znakom? Kostol je znakom cirkvi. Vo väčšine jazykov rovnaký termín vyjadruje kostol i cirkev: église /franc./, chiesa /tal./ pochádzajú z latinského slova ecclesia - zhromaždenie; Kirche /nem./, cirkev /slov./, church /angl./, cerkov /rus./ pochádzajú z gréckeho slova Kyriaké oikia - Dom Pánov. Slovenské kostol je odvodené z latinského castellum - opevnené miesto. Poľština používa slovo kościół na označenie kostola i cirkvi.

Pýtame sa teraz, ktorý význam je prvotný a ktorý odvodený. Sme azda pripravení odpovedať, že kostol je budova pre bohoslužbu. No nie je tak ani čo do významu, ani čo do historického vývinu. Prvotné je zhromaždenie, spoločnosť, ktorá sa zhromaždila na bohoslužbu. Až potom, ako odvodené a prenesené sa toto slovo začalo používať i na označenie budovy, v ktorej sa zhromaždenie schádzalo. Pozerajme sa teda na kostol ako na znak vyjadrujúci zhromaždenie Božieho ľudu, ktorý prináša Otcovi Kristovu obeť, teda cirkev /ide o výlučne kresťanský fenomén/.

I cirkev ako spoločenstvo veriacich kresťanov má svoju vonkajšiu - viditeľnú, i vnútornú - neviditeľnú stránku. Vonkajšia stránka cirkvi je viditeľná spoločnosť, ktorá má svoju viditeľnú hlavu, svoju organizáciu, svoje zákony, život veriacich s ich náboženskými prejavmi, členenie na biskupstvá, dekanáty a farnosti atď. Je to navonok sa prejavujúci živý organizmus, ktorý má svoje duchovné vnútro - to je tá neviditeľná stránka, vyjadrená termínom Mystické telo Kristovo, ktorého hlavou je Kristus, a telo cirkvi, kde jednotliví veriaci majú byť živými údmi tohoto tela.

Sv. Pavol vyjadruje charakter cirkvi pomocou dvoch znakov: raz ju pripodobňuje k živému telu s jeho údmi, v druhom prípade k budove s jednotlivými kameňmi. Liturgia posvätenia chrámu to vyjadruje v orácii podobenstvom, že kostol pozostáva "ex vivis et electis lapidibus" - zo živých a vyvolených kameňov.

Kostol teda má byť živý. Živý je životom ľudu Božieho, živou vierou, živou účasťou na liturgii. Keď tento život upadá, kostol umiera. A to i vtedy, keď je umelecky akokoľvek cenný. Turistickí obdivovatelia ho neoživia. Je to smutné odumieranie. Ostáva svedkom niekdajšej obetavej živej viery, ale i veľkého náboženského úpadku. Stáva sa i to, že kostoly sa násilne rúcajú, alebo menia na kiná, telocvične, múzeá, sýpky. To je menej tragické, lebo kostol ostáva symbolom a mementom. Horšie je, keď sa to stane dobrovoľne, úpadkom viery. Našťastie u nás sú problémy opačné: Kostoly na mnohých miestach už nestačia a sú mnohé sídliská i niektoré nové mestá, kde kostoly doteraz chýbajú. Kostol si od veriacich vždy vyžadoval obeť, či pracovné, finančné, či obeť utrpenia. V podmienkach socializmu neexistuje právny zákaz stavať kostoly. Stavajú sa v Maďarsku, Poľsku, NDR. Vyžaduje sa však veľká odvaha, vytrvalosť a mnohé osobné obeť od tých, ktorí sa rozhodnú za stavbu kostola obetovať.

Na prvom mieste v príprave stavby kostola bude nepochybne modlitba, rozjímanie o ideách cirkvi, o jej tajomstve, jej založení, jej zmysle a poslaní, jej cieľi a najmä o téme: moje miesto v cirkvi.... Náš Pán Ježiš Kristus založil cirkev ako spoločenstvo, ktoré predpokladá vzájomnosť, súdržnosť, jednotu. Len súkromná zbožnosť a návšteva kostola bez cirkevného kontextu a vzájomnosti sú porušeniamihodným nepochopením idey cirkvi. Kde trpí jeden úd, trpí celé telo. Nové kostoly môžu byť prejavom len skutočnej duchovnej obnovy cirkvi u nás.

SNY A NÁDEJE - MILKINOVE A EDITOROVE

Mladším našim generáciám meno klasika slovenskej literatúry Tichomíra Milkina zväčša nič nehovorí. A pritom Milkina poézia i jeho literárnokritické dielo patria do zlatého fondu našej spisby. Keď objavíme ich hodnoty, zbadáme, že sú stále živé a podnetné.

Príčin, prečo sa meno veľkého básnika vytratilo z povedomia širšej verejnosti, je viac. Jednou z nich je to, že Milkinove básne, preklady z antickej poézie a literárnokritické práce nikdy nevyšli knižne: Ostali jednak roztratené po rozličných časopisoch, jednak /poézia/ sčasti vôbec nepublikované, v autorovom rukopise. Keďže veľká časť Milkinových uverejnených básní mala náboženský ráz, naša oficiálna literatúra v ostatných desaťročiach si jeho výrazný zjav ani veľmi nepripomínala. A Spolok svätého Vojtecha, ktorý by bol býval najvhodnejším fórom na vydanie antológie knaza-básnika /koniec koncov prekladateľa Nového zákona prvého vojtešského vydania/, zhamovalo v takom zámere svojho času to, že "časť Milkinovej poetickej tvorby mala charakter citovo exponovanej intímnej lyriky" /Sedlák/. Preto sa skutočne môžeme tešiť, že zásluhou editora Jána Sedláka, znalca a dlhoročného skúmateľa Milkinovej tvorby, preda sa len sme sa dočkali knižného vydania dosť rozsiahleho výberu z diela básnika pod názvom Sny a nádeje /Tatran, Bratislava 1985, 408 s./.

Tichomír Milkín, vlastným menom Ján Donoval /1864 - 1920/, pochádzal z Donovál. Po vychodení gymnázia v Banskej Bystrici, Trnave a Ostrihome vyštudoval v Ostrihome teológiu. Od roku 1888 pôsobil ako kaplán v Radošovciach, potom bol od roku 1891 v Gbeloch, roku 1899 v Brodskom a Dojči, roku 1900 v Koválove a Šaštíne a od roku 1901 až do svojej smrti bol farárom v Smolinskom. Písať začal ešte ako bohoslovec. Stal sa jedným z hlavných pilierov Osvaldovej družiny, zoskupenej okolo Literárnych listov, ktoré vydával v rokoch 1891 až 1908 F. R. Osvald, a jedným z hlavných spolupracovníkov pri Osvaldovom vydaní trojzväzkového almanachu Tovarýšstvo /1893, 1895, 1900/. Veľa písal do Katolíckych novín. Na svojom poslednom pôsobisku venoval sa ponajviac náboženskej a vlasteneckej poézii, zostaveniu cirkevného spevníka, opravovaniu Nábožných výlevov A. Radlinského a prekladaniu Nového zákona pre Spolok sv. Vojtecha /ten preklad vyšiel až po jeho smrti/. Z obdobia prevratu pochádza jeho "monumentálna báseň Bože, čos ť ráčil, ktorá sa stala chrámovou hymnou" /Sedlák/ a ktorú po obnovení Československa roku 1945 navrhovali aj za slovenskú časť štátnej hymny namiesto piesne Nad Tatrou sa blýska /Nová práca, 1945, č. 4/. V čase prevratu sa Milkín oduševnil za ideu "československej štátnej súdržnosti" - vstup do politiky priniesol mu však mrzutosti a napokon aj priviedil predčasnú smrť: na ľudovom zhromaždení v Lakšárskej Novej Vsi, kde s jeho rečou nesúhlasili, utržil poriadne zranenie, a keďže bol i tak chorľavý, doplatil naň.

Na Sedlákovom edičnom počine teší nás viac vecí. Sympatické je už to, že sa editor v ústrednej štúdií nebál vymedziť Milkino-
vi to miesto v našej literárnej, literárnokritickej a literárno-
teoretickej histórii, ktoré mu naozaj patrí.

Píše: "Musíme vidieť význam nástupu osvaldóvcov predovšetkým
v tom, že sa kultúrne pomery na Slovensku začali chápať širšie,
že došlo k zdravej diferenciacii v kultúrnom živote, že martinské
centrum dostalo kritického partnera, a napokon najväčší význam
v činnosti jednotlivých členov Osvaldovej skupiny, medzi ktorými
ako básnik a estetik najvyššie miesto zaujal práve Ján Donoval
- Tichomír Milkin."

Vie oceniť jeho skutočné básnické kvality: "Na rozdiel od
Hviezdoslavovho verša Milkinov verš je plynulý..., pretože mu ide
predovšetkým o zvýraznenie idey... Celok... pôsobí silným myšlien-
kovým i umeleckým dojmom." A ďalej pri hodnotení jeho vlasteneckej
poézie konštatuje: "Ak Milkin vedel... vážne politické alebo fi-
lozofické myšlienky vyjadriť aj umelecky pôsobivo, znamená to,
že vytvoril typ reflexívno-politickej lyriky, ktorá sa v najlep-
ších básnách čestne radí aj vedľa... silných prejavov Hviezdosla-
vových." Práve tak oceňuje Milkinove básnické listy, ktoré Osvald
uverejňoval na posledných stránkach Literárnych listov: "Sú svoj-
ráznym, v slovenskom písomníctve ojedinelým žánrom. Ich autor,
mimoriadne erudovaný v antickej literatúre a odtiaľ čerpajúci aj
teoretické poučenia o poetike básnických epístol, oživil tradičnú
poetiku básnických listov, ale dal im nový, aktuálny obsah".

Pokiaľ ide o Milkinovu literárnokritickú činnosť, Sedlák
zdôrazňuje: "V zásadných odborných otázkach jeho vklad bol činom,
ktorý na vtedajšie časy musel vzbudiť obdiv. Preto Jozef Škultéty,
člen Milkinom často kritizovaného martinského centra, mohol pri
básnikovej smrti napísať: 'Už zvláštna Tichomírova objektívnosť
bola v našich pomeroch veľmi záslužná... Slovenská produkcia slo-
vesná bola mu taká milá, že nehľadel, k d e vznikla, ale len
a k á je... A úsudky jeho napospol osvojí si literárna história.'" "Podobne sa Sedlák vyslovuje o jeho literárnoteoretickej činnosti:
"Dnešná literárna história sa s uznaním vracia k Milkinovým pro-
zodickým, na vtedajšie časy priebojným náhľadom..., svojimi ná-
zormi a postulátmi predbehol svoju dobu."

Sympatické je, že editor nezabudol ani na hodnotenie Milkino-
vej náboženskej poézie. Aj keď o nej opatrne tvrdí, že "je doza-
ista z hľadiska dnešných čitateľských potrieb zväčša už iba his-
torickým dokumentom", a aj keď ju, žiaľ, do výberu ukážok nezahr-
nul, dáva jej z literárneho hľadiska vysoké ocenenie: Milkin
"spája náboženskú tému s pomerne vykryštalizovaným poetickým vý-
razom, nejde mu teda len o záväzný myšlienkový obsah, daný nábo-
ženskou či liturgickou príležitosťou, ale o tvorbu, v ktorej má
adekvátne postavenie aj náležité poetické stvárnenie". A hovorí
aj toto: "Z príležitostných náboženských veršovaných prejavov
treba vyzdvihnúť také básne, ako je Sv. Cyril a Metod, lebo bola
poetickým vyjadrením na Slovensku rozšíreného kultu vierozvestcov,
a veľký počet básní venovaných rovnako bohato frekventovanému ma-
riánskemu kultu." Tak isto oceňuje /ako sme už citovali/ poetické
kvality hymny Bože, čos' ráčil. Ba dokonca samu hymnu /ktorú v JKS
nenájdeme/ uvádza celú v pôvodnom znení - keď už nie vo výbere,
tak aspoň vzadu v poznámkach.

Celkom sympatické je i to, ako Sedlák "zvládol" problém Mil-
kinovej ľúbostnej lyriky, ktorá, domnievame sa, najskôr pomohla
prekliesniť v dnešných pomeroch cestu ku knižnému vydaniu Milkino-
vej tvorby. Totiž práve pre ňu označuje naša marxistická literárna
veda Milkina za "básnika dvoch tvárí". Milkin sám si bol vedomý
toho, že tieto jeho verše budú môcť zrejme vyjsť až niekedy po
jeho smrti.

Sedlák uvádza túto poéziu /nikdy predtým nepublikovanú, hoci v kruhoch okolo Milkinina sčasti známu/ na začiatku výberu pod názvom Zakázané sny a s mottom vzatým od samého básnika: "Nesúďte, ľudia, prísne o mne, /aj do ľalie padne prach." V životopisnom náčrte konštatuje, že táto jeho lyrika "vychádza z dvoch žriediel: z poznávania a napodobňovania svetovej ľúbostnej lyriky i z osobných zážitkov mladého muža". To prvé konštatovanie je zrejmé už z toho, že Milkinovi ako literárnemu estétovi jednoducho chýbala /pri posudzovaní básnictva Hviezdoslavovho a či Vajanského/ táto struna v slovenskej lýre. Sedlák pritom uvádza, že "Milkin... požiadavku erotickej lyriky... vymedzuje... slovami 'láska čistá, svätá!'" No "osobné zážitky mladého muža" zdajú sa nám v Milkinovej ľúbostnej poézii tiež väčšmi umocnené /alebo i vôbec do veršov diktované/ vlastnou básnikovou umeleckou požiadavkou. To vysvitá koniec koncov aj z básne Mojim sudcom, z ktorej je vybraté spomenuté motto a ktorá je vo výbere zaradená. Tu čítame aj toto: "A keď mi dušu šípy bodli, / som zaosrkal vtedy ja, / lež nepostavil som si modly, / nezvädla vo mne ľalia". Aj inde /v básni Bez trampôt mladost' - smutný pokon/ môžeme čítať: "No či už v srdci slabo vreli vášne / a málo pár z nich vzletelo: / či rozum sviatil priskvelo: / som videl skaly, súdil vážne / a konal vždy, jak rozum káže." Naestatok, ľúbostná lyrika neraz býva vyplekaná i ne-skutočnými "osobnými zážitkami". Preto si nemyslíme, že by sme pri súdnom a triezvom pohľade nemohli vrele súhlasiť s básnikovou mienkou /Mojim sudcom/: "Kto hodí na mňa kameň za to? / že sotva múdry, to viem sväto." Tým skôr, ak je pravda, že roku 1919 "cirkevná a štátna vrchnosť ho navrhla za budúceho biskupa" /Sedlák/, uskutočnenia čoho sa však nedožil.

Sympatická je napokon vôbec celková serióznosť prístupu k výberu ukážok z Milkinovej tvorby a dôkladné vystrojenie knihy o -statnými cennými náležitosťami, ktorých autorom je Sedlák sám /úvodná štúdia, v závere životopisný náčrt, rozsiahle poznámky a vysvetlivky, edičná poznámka/. Citlivé je editorovo zasahovanie do Milkinovho jazyka, ktoré si vyžiadal súčasný stav spisovnej slovenčiny /niekde však, vo veršoch písaných časomierou, boli to pravdepodobne tieto zásahy, čo narušilo rytmus básní: napríklad "pery" namiesto pôvodného "perny"/.

Ostáva nám ešte v krátkosti oboznámiť čitateľa tejto recenzie s obsahom výberu. Básne sú členené do niekoľkých celkov: Zakázané sny /o tých sme sa už zmienili/, Clivé tóny /rozličné príležitostné básne/, Piesne a spevy /poézia motivovaná ľudovým básnictvom/, Pomník zásluhám /básnické portréty/, V úzkosti o národ /vlastenecká poézia/, Romance, balady, legendy /epická poézia/ a Básnické listy. Druhou časťou výberu sú Literárne štúdie a kritiky.

Editor sám vyslovuje vieru, že výber z Milkinovho diela "neostane iba povinným literárnym dokumentom pre odborné kruhy záujemcov, ale bude aj čitateľsky príťažlivý pre širšie publikum". Radi by sme sa k jeho viere pripojili. Žiaľ, zdá sa nám, že pre "komorný" náklad knihy 600 výtlačkov sú to zatiaľ ešte stále iba sny a nádeje...

Tomáš Synko

Nik nemôže uniknúť mimoriadnejšej "modelárskej" schopnosti svojich myšlienok, citov, celého svojho vnútorného života, pretože duša je formou ľudskej bytosti a stvára telo tak, ako umelcov gény inšpiruje jeho dielo a vedie jeho prsty.

Michel Quoist

Tichomír Milkin

ZA NÁROD

/Slovenská hymna pre chrám/

Bože, čo s' ráčil slovenskému ľudu
po tisícročnom hroznom utrpení
láskavo vrátiť otcovskú zas hrudu,
aby žil na nej jarma pozbavený.
Zdobený vencom slobody, cti, práva,
nech sa ti za to večná sláva vzdáva!

Vrahovia naši vykynožiť chceli
slovenský národ s jeho rečou sladkou,
hnali ho pod meč vo svetovej meli,
po nej ho chceli zbaviť zemských statkov,
lež ty si, Bože, zmenil zámer vraha,
ako dym jeho zmarila sa snaha.

V údoliach krásnych Pokarpatských krajov
slovenský národ, čo pán, zem si orie,
od Dunaja až ta, kde tečie Šajov,
jemu sa vlní zlatých klasov more.
Ty si mu, Bože, daroval to navždy,
za vernosť, a nie za zbojnícke vraždy!

Žiadame teba, Bože, sveta Pane!
Mysle blud rozptýl', jak hmlu žiarou svetla,
umravni srdce, čo hriech mámi klamne,
aby nám vždy len pravá rozkoš kvetla.
Zákon tvoj voď nás stále v zemskej púti,
potom nám noha nikdy nezablúdi.

Za mrav a vieru, za otčinu drahú
do chlapa všetci chytme ostré zbroje!
Hrdinsky v odpor postavme sa vrahu,
obrániť matky, ženy, dietky svoje.
Ó, a ty, Bože, víťazstvo daj dobru!
O milosť nech vždy previnilci žobru!

V súžení veľkom ako v ohni zlato,
od trosiek hriechu očistil už nás si.
Bože náš dobrý! podistým len sa to,
by si nás zdobil vencom večnej spásy.
Slovensko naše, slovenskú tiež čelaď,
Bože náš veľký: oblaž, osláv, zveľaď!

/Z hymny, zhudobnenej Mikulášom Schneidrom-Trnavským, spieva sa
zvyčajne v chráme iba prvá sloha, s textom už čiastočne realistic-
ky upraveným: "po dlhoročnom ťažkom utrpení láskavo vrátiť slobod-
nú zas hrudu" a "nech sa ti za to večná vďaka vzdáva"./

POKORA - ZÁKLAD VŠETKÝCH ČNOSTÍ

/Pokračovanie cyklu Mat alebo byť/

"Učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorný srdcom" /Mat.11,29/.

Okolo pokory je vždy veľa rozpakov. Je pokora čnosť či zbabelosť? Je to, čo sa pod týmto pojmom predstavuje, naozaj pravá pokora? Nie je pokora slabosť, únik od mužnosti, od riešenia problémov? Veľmi často si ľudia kladú otázku, či ich pokora nezaradí na posledné miesto v ľudskej spoločnosti, či nebudú vysmievaní, opovrhovaní a pod. A napokon, karikatúra tejto čnosti u ľudí ktorí ju predstierajú, nežijú správne, vovádza zmatok do myslenia a bráni správne zaradeniu pokory v hierarchii hodnôt v duchovnom i občianskom živote.

To všetko je dôsledok toho, že racionálny prístup k životu diktuje postupy, ktoré majú dať dôkaz o hodnote jednotlivca. A keďže vnútro človeka sa jednoducho zmapovať nedá, ľudia sa posudzujú podľa vonkajších prejavov. A tie sa dajú aj simulovať. To vedie k pokušeniu ukázať viac, ako v skutočnosti človek má. Často sa kvalita človeka posudzuje podľa postu, ktorý v spoločenskom rebríčku zastáva, a tak ctižiadostou mnohých je stať sa vedúcimi bez ohľadu na to, či na to majú alebo nie. Že toto nevedie k šťastiu, to sme už ukázali. Uveriť tomu však je trochu ťažšie, lebo negatívne stránky takejto spôsoby života sa neukážu hneď a "lesk" svetскеj slávy, moci a bohatstva zatienuje zrak, takže ďalej nedoviedieť. A potom neveríme vlastným ušiam, keď príde správa, že niekto, komu podľa týchto kritérií už k šťastiu nič nechýbalo, si siahol na život s odkazom, že šťastie nepozná.

Pán Ježiš prízvukoval pokoru veľmi často, takže o ceste k nej by sme mohli uvažovať čisto vo svetle viery, bez potreby dôkazov, že pokora nevedie k zruinovaniu človeka, ale k jeho šťastiu. Napriek tomu ukážeme, že pokora nie je prospešná len z transcendentných dôvodov. Ona je najkratšou cestou nielen k Bohu, k blíznym, ale i k vlastnému šťastiu; tým sa zodpovedajú i otázky postavené na začiatku úvahy. Pravda, nie v tom zmysle, že napr. budeme túžiť po sláve, a tú najlepšie dosiahneme cez pokoru. Pokora má iné výstupy, a lepšie ako sláva, bohatstvo, moc a pod.

Keďže sme presvedčení, že pokora veľmi úzko súvisí s chudobou v duchu, začneme stručným zhrnutím najcharakteristickejších črt chudoby, ktoré vyplývajú z rozboru tohto blahoslavenstva v úvahách: "Ako žiť? Mat alebo byť?" a "Povolanie k svätosti" /"Rodinné spoločenstvo", č. 6 a č. 7/. Človek chudobný v duchu sa orientuje na aktivitu, nezaobráňa sa majetkom nijakého typu /hoci v dôsledku aktivity mu sústavne pribúdajú veci dennej potreby, vedomosti, vytvára sa o ňom priaznivá mienka okolia a pod./ Nič z toho však nepovažuje za výsostne vlastné imanie /a netúži potom/. Narába s tým ako správca a na vrch pyramídy týchto vecí neumiestňuje vlastné ja. Pohybuje sa s tým /rovnocenne/ medzi ľuďmi, činný v službe na ich prospech, a táto skutočnosť implicitne určuje aj hospodárenie s imaním: používa ho ako prostriedok tejto služby. Na majetku nelipne, nevenuje mu duševnú kapacitu. Ľudí má rád /aspoň tak ako seba/. Toto všetko ho zbavuje nezriadených túžob súvisiacich s majetkom a vzťahom k druhým. Mysel má prostú, pripravenú prijať Boha, a táto otvorenosť pre neho ho spätne pobáda k činnosti, ktorá vedie k ďalšiemu očisťovaniu mysle.

Uvedieme tiež stručnú charakteristiku pýchy, ako ju načrtáva R. M. Dacík v knihe "Pramene duchovného života": "Pýcha je nezriadená túžba po vyniknutí, snaha zdať sa tým, čím človek nie je... Pyšný človek lipne na svojej osobe a svojej domnelej svätosti, ku ktorej cestu ešte nenastúpil. Druhých sa nepýta na radu, pretože je presvedčený o vlastnej múdrosti, a ak sa pýta, potom len preto, aby mu druhí schválili jeho vlastné riešenie, ktoré pokladá za jedine správne... S neláskou, ktorá nepozná hraníc, odmieta a odsudzuje každého, kto sa opováži prejavíť mu nesúhlas."

Najcharakteristickejším znakom pýchy je súperivosť. Pyšný človek sa neteší z toho, že má veľa, teší sa z toho, že má viac ako druhí. Ak sa to zovšeobecní v zmysle životného štýlu mať, ľahko zistíme, čo takáto súperivosť spôsobuje - nelásku, nenávisť, pretváрку, krádež a pod. Naopak, pokora, ktorú tu podstatne odvodzujeme od životného štýlu byť, všetky tieto vlastnosti neguje. Je opakom pýchy. Už vieme, že chudobnému človeku je cudzia túžba po vlastníctve akéhokoľvek druhu, a teda netuží ani po tom, aby získal slávu, aby mal moc, aby mal všetkého viac ako druhí, a pokoru teda prežíva inherentne, ako sebe vlastnú. V takto odvodenej pokore nie sú ani problémy s falošným chápaním tejto čnosti. Chudobný človek sa pohybuje v myšlienkovej rovine, kde pýcha nezasahuje. Menapadne ho preto pýšiť sa tým, že ho druhí považujú za pokorného /čo je nebezpečenstvo pre mnohých ľudí/. On sa totiž nerobí lepší /v očiach ľudí ani v očiach vlastných/, ako v skutočnosti je. Menapadne ho viesť reči o tom, aký je on slabý, hriešny a pod., reči, ktorých častou /možno očakávanou/ odozvou je prehováranie priateľov, že to tak nie je, že to on je taký pokorný a pod., čo tiež zaváňa pýchou. On na seba totiž - a vyplýva to z podstaty jeho životného štýlu - neupútaťva pozornosť ničím. Jediné, čo ho charakterizuje, je aktivita /a nemyslí sa len telesná/. S inými sa neporovnáva: Načo vlastne? A s čím? Veď nič neukladá do arzenálu mať. So všetkým, čím disponuje, je ochotný sa podeliť s druhými. Tak načo porovnávanie?

Je dôležité si uvedomiť, že človek chudobný v duchu nepripisuje nijaký význam vonkajším formám. Teda takto sa táto čnosť ani nedá napodobňovať/zo správania sa iných/. Ak niekto, kto je naozaj pokorný, vyzerá sústredený a chodí so sklopeným zrakom, neznamená to, že sklápaním zraku sa stane pokorným. Vonkajšie prejavy sú výsledkom vnútorného života a nesú povahové črty človeka. Vonkajšie prejavy nemajú byť vstupnou bránou k pokore. Orientácia mysle je to, čo treba dosiahnuť v snahe o pokoru. A cesta k tomu je dosť individuálna.

Chceli sme ukázať, že chudoba v duchu je tá správna orientácia mysle, ktorej výsledkom je i pravá pokora. Videli sme, že základné znaky pýchy, ako ich uvádza Dacík, sú prítomné v mode /postoji/ mať a úplne cudzie modu byť. Videli sme dokonca viac: že postoje človeka chudobného v duchu vedú k prejavom /voči Bohu, sebe i blížnemu/, ktoré sú znakom pokory, a teda, že človek chudobný v duchu je pokorný a jeho pokora nie je falošná.

Závažným poznatkom vyplývajúcim z rozboru chudoby je, že chudobný človek nemusí nič predstierať. S druhými sa priateli z lásky, nie kvôli vlastným výhodám. Nedeformuje držanie tela, aby predstieral zbožnosť, lebo jeho nezaujímá, či zbožne vyzerá alebo nie; o zbožnosť sa stále usiluje, ale o tú pravú. O sebe nehovorí ponižujúco. Ak potrebuje prejavíť svoj vzťah k druhému, urobí pre neho niečo z lásky. Všetko, čo robí, robí z lásky a podľa zásady, že ak niečo stojí za to, aby sa urobilo, potom to stojí za to, aby sa to urobilo dokonale. Venuje sa preto sústredenej tej činnosti, ktorú práve vykonáva /a platí to i o modlitbe/

Toto najlepšie postihuje Lewis v knihe "Hovory": "Ak sa stretnete s človekom naozaj pokorným, nemyslite si, že to bude, podľa predstavy mnohých ľudí, nahrbený pátolízáč, ktorý vám bude stále naznačovať, že vám nesiahn po kolena. Možno celý váš dojem o ňom bude, že to bol príjemný, inteligentný chlapík, ktorý mal úprimný záujem o to, čo ste mu hovorili. On nemyslel na pokoru; on vôbec nemyslel na seba."

Ako sa dopracovať k pokore? Je to vrcholne individuálne, a preto okrem úprimnej modlitby možno odporúčať úprimnú snahu o spôsob života v mode /postoji/ byť. Z formálnych prístupov vymenujeme nevyhnutné:

Venovať sa sebe - denne aspoň 10 - 20 minút uvažovať o závažných otázkach svojho bytia /rozjímanie/.

Sústredenosť - bez sústredenia sa nemožno hovoriť o živote v mode byť. To je vyjadrené v starom hesle: "Čo robíš, rob poriadne".

Trpezlivosť - neprepadať povrchnosti v snahe o rýchly výsledok.

Disciplína a rozhodnosť /odvaha/ v konaní - ochota premáhať sám seba.

Aké miesto patrí chudobe v duchu v kontexte šťastia človeka? Je chudoba protipól šťastia, alebo jeho podmienka? Veriaci, ktorí sa rozhodli prijať Kristovu výzvu, sú vo svete chudáci, alebo práve oni /i zo zorného uhla naplnenia terajšieho života/ majú ten správny kompas v sebe?

Čo je šťastie? V úvahe "Cesta k šťastiu nepozná alternatívy" /RoS, č. 5/ sa na túto otázku odpovedalo. Zopakujem si len s E. Frommom, že šťastie je úspech, ktorý sa dosahuje vnútornou produktívnosťou človeka. Je to náznak, že človek našiel odpoveď na problém ľudskej existencie. Šťastie je dôkaz totálneho úspechu vumení žiť. Radosť sa týka jednotlivého činu, kdežto šťastie je neporušený, celistvý pocit radosti. Je jasné, že v postoji mať sa môžu dostaviť čiastkové radosti, ale tie sú nutne vystriedané rozčarovaním, bolesťou, a takto zameraný človek bolesť neprijíma. Tak, ako sa šťastie formuluje a všeobecne pociťuje, je výsledkom života v mode byť. Lebo nejestvuje najvyššia satisfakcia v tom, že sa pestuje jeden prvok ľudskej prirodzenosti na úkor iných a že sa celý svet považuje za surovinu pre naše ego /B. Russell/ - modus mať. Naopak, láska /a pravá láska/ je sprievodným znakom života v mode byť/ sa má číť ako hodnota číslo jedna, lebo je sama osebe zdrojom šťastia. Ona znásobuje každé potešenie a nielenže jej prítomnosť spôsobuje šťastie, ale jej neprítomnosť je zdrojom nešťastia.

Pokora nie je mostom vedúcim k svetskej sláve, ale je mostom k šťastiu. To ľudstvo vždy pociťovalo a stále pociťuje. Veľké literárne diela túto skutočnosť implicitne tlmočia. Ale rozprávky, keďže sa prihovarajú deťom, to hovoria explicitne, priamo. Prekrásne to vystihuje prebásnená podoba rozprávky "Pecko sprostáček" /M. Rúfus/, kde je umelecky spracovaná i celá filozofia dnešnej úvahy. Pravdaže, treba mať odvahu naplno žiť, byť aktívny; ale veď "kresťanská viera znamená záväzok. Tento výraz sa nesmie chápať v tom slabom zmysle, aký má mnohokrát v ľudských zmluvách" /E. Joly: Čo znamená veriť/.

Pokorný človek nie je protispoločenský, ako to niektorí vysvetľujú. Naopak, je pre každého príjemným spoločníkom a spolahliwym priateľom. Nehľadá svoj prospech a z podstaty svojej orientácie rozdáva lásku. A i keď ho mnohokrát nechápu, je oporou každého kolektívu. V jeho prítomnosti sa ľudia /dobrej vôle/ cítia dobre.

PSYCHOLÓG MEDZI NAMI

A. Postavenie veriacej ženy v rodine a spoločnosti

Boh stvoril človeka na svoj obraz,
na Boží obraz ho stvoril,
muža a ženu ich stvoril.
Boh ich požehnal a povedal:
"Buďte plodní, množte sa,
naplňte zem a podmaňte si ju. /Gen, 1,28/

Muž a žena dostali od Boha úlohu naplniť a podmaniť si zem. Preto by nemalo prekvapovať, ak si žena kladie otázky, ako: Aké je moje postavenie vo svete? Ako zladať potreby rodiny a povinnosti zamestnania? Ako sa vyrovnáť s tým, že mám vzdelanie, aspirácie, dobré postavenie v zamestnaní, a napriek tomu musím niekoľko rokov ostať doma pri deťoch?

Pokúsime sa tu predložiť niektoré podnety, ktoré by mohli pomôcť kresťanským manželom nájsť vlastný spôsob riešenia dilemy medzi otázkou materstva a spoločenského uplatnenia ženy.

Na úlohu ženy manželky a matky sa dievča pripravuje od malička - príkladom v rodine, hrou, záujmami, povinnosťami, skrátka tým, že sa vychováva ako budúca matka a manželka. Nemožno však presne určiť, kedy pre rolu matky a manželky dozreje - to je individuálne. Okrem toho tento vývoj ovplyvňujú rôzne tlaky okolia a spoločnosti, ktoré nie sú vždy pozitívne, napr. nesprávne chápanie emancipácie a slobody alebo prílišné zdôrazňovanie významu vzdelávania sa v rámci rodiny, ktorá potom chápe povinnosti dievčatá len vo vzťahu k škole a učeniu a nezamestnáva ho primerane veku aj v domácich prácach. Pri vstupe do manželstva by však mala mať mladá žena zrelý postoj k materstvu, mala by si uvedomiť, že od chvíle počatia je za dieťa zodpovedná opaterou, láskou a ochranou. Základom pre takúto zrelosť je hodnotová orientácia, ktorá by mala v sebe spájať prirodzené a nadprirodzené požiadavky: pre dieťa je životne dôležitá výchova v rodine z hľadiska jeho duševného a telesného vývinu; prítomnosť matky vo výchove je nenahraditeľná - matka mu sprostredkuje vzťah k svetu i Bohu, učí ho poznávať, modliť sa, je preň vzorom, normou a autoritou. Ak chápeme úlohu matky vo výchove podľa týchto kritérií, nemôžeme tvrdiť, že žena, ktorá je pri deťoch, nie je spoločensky produktívna, uplatnená, realizovaná. Naopak, úloha matky má najvyššiu spoločenskú hodnotu /dnes, žiaľ, podceňovanú/, lebo kvalitna spoločnosti zodpovedá kvalite výchovy, kvalita výchovy zodpovedá kvalite vychovávateľa, a nikto nie je kompetentnejším vychovávateľom /ani odborne/ ako vlastná matka. Preto žiadne úsilie vynaložené na dobrú výchovu nie je "prázdnu" hodnotou.

Na tento základný faktor - prijatie úlohy ženy a matky a uplatnenie sa v nej - sa viážu iné faktory, predovšetkým štruktúra osobnosti ženy a rôzne vonkajšie okolnosti, ako momentálna situácia v rodine, počet detí a ich vek, účasť manžela a iných na chode domácnosti, vzdelanie, postavenie v zamestnaní, aspirácie, finančná situácia a pod. Podrobnejšie sa budeme venovať faktorom v žene samotnej - teda osobnosti ženy a jej požiadavkám.

Pre zvládnutie starostlivosti o rodinu je dôležité duševné a telesné zdravie, vyrovnanosť, odolnosť voči stresom, prispôsobivosť, vyrovnaná emotivita. Prirodzene, že kým je žena doma

s deťmi, stereotypná práca a niekedy aj izolácia a neuspokojivá komunikácia s okolitým svetom prinášajú neurotické ťažkosti alebo depresívne stavy, na ktoré si mnohé matky, čo sú dlho doma s deťmi, často sťažujú. Čo robiť? Tu platí, že najlepším liekom je prevencia, to znamená predchádzanie vzniku podobných ťažkostí. Predpokladá to vynať ženu zo stereotypu a umožniť jej stráviť voľný čas podľa jej vlastných predstáv, záujmov a možností. Odporúča to každá publikácia o psychohygiene, kde sa môžeme dočítať, že pre duševné zdravie je nevyhnutné striedať duševnú a telesnú prácu i prácu a odpočinok a uplatňovať v živote aktívny odpočinok. Je pomýlený názor, že žena si má vedieť odpočinúť a relaxovať sa pri menej náročných domácich prácach, alebo že pre ňu striedanie duševnej a telesnej práce spočíva v striedaní učenia sa s deťmi s umývaním podlahy. Malo by byť samozrejmé, že kresťanský manžel si nájde čas, aby zastúpil manželku vtedy, keď ide do kostola, na návštevu či ku kaderníčke a ak ona sama nemá takéto požiadavky, mal by manžel dbať, aby si primeraným spôsobom oddýchla. Ovocie takejto relaxácie matky rodina čoskoro ocení. Okrem relaxácie v tomto zmysle je vhodné, ak si manželia, pokiaľ je to možné vzhľadom na vek detí, urobia raz za čas spoločný večer, vyplnený návštevou, kultúrnym podujatím alebo prechádzkou, na ktorej sa v pokoji porozprávajú. Opatrovníci k deťom sa nájdu a občasná zmena je pre ne vítaná a neuškodí. Ak si nájdu manželia optimálny spôsob spoluzitia v tomto zmysle, nestane sa, že sa matka bude usilovať o únik z povinností skorým nástupom do zamestnania, presúvaním svojich povinností na manželku alebo inú osobu a podobne, naopak, v rodine vzrastie harmonia a pohoda.

Je veľa žien, ktorých pracovné zaradenie a vzdelanie vyžaduje priebežné vzdelávanie sa a niekedy nedovoľuje, aby dlhšiu dobu nepracovali, inokedy manželka zarába podstatne viac než manžel, alebo by ju dlhodobá materská dovolenka pripravila o miesto. Čo robiť v takýchto situáciách? Riešenie by sa malo hľadať od prípadu k prípadu s prihliadnutím na to, čo si možno dovoliť vzhľadom na starostlivosť o deti, najmä v ich útlom veku. V takýchto prípadoch nie je od veci vypomôcť si v opatere malých detí v rámci rodinných spoločenstiev: dieťa je u tety, ktorú pozná, s deťmi, ktoré sú jeho kamaráti, je tu menšie riziko infekcie, matka, ktorá sa takto stará o viacero detí, má aj stabilný príjem. Iným zásadnejším riešením by bola systematická snaha kresťanských /i ostatných/ rodín o uzákonenie možnosti štvorhodinovej pracovnej doby pre ženy. Taký zákon by sa stal trvalým pozitívnym prínosom pre život rodiny i celej spoločnosti.

Kresťanská žena by nemala odmietat ďalšie možnosti vzdelávať sa, ak to nenaruší chod rodiny, ale naopak, mala by zapájať svoje záujmy do záujmov celej rodiny. Ak deti vidia, že sa aj mama učí, sú ochotné viac pomôcť, povzbudzuje ich to, sú na takúto matku hrdé, a jej úspechy sú úspechmi celej rodiny.

Hovorili sme tu veľa o ženách, a takmer nič o mužoch. Ako nemožno redukovať ženu len na matku, tak nemožno muža redukovať len na pracovnú silu, zdroj príjmov či pracovníka, hľadajúceho uplatnenie vo svojej profesii. Muž ako manžel a otec má voči svojej rodine povinnosti a zodpovednosť nielen za materiálne zabezpečenie, ale aj za výchovu detí a za partnerský vzťah voči manželke. Ak manželka nechodí do zamestnania, neznamená to, že manžel by nemal mať doma nijaké povinnosti; ak manželka pracuje, jeho podiel na prevádzke domácnosti by mal byť väčší. Nemožno vymedziť, ako by mala vyzerat deľba prác v rodine - to vyplýva zo schopností a založenia manželov, z ich životného štýlu,

požiadaiev, veku detí a podobne. Dôležité však je, aby mal manžel záujem a ochotu pomôcť a pracovať aj v domácnosti. Táto ochota a činnosť samotná má veľký výchovný dopad: Dieťa, ktoré vidí, že obaja rodičia pracujú, že každý má svoju úlohu v domácnosti, je samo ochotné pomôcť, a nie je to preň otázkou trestu alebo nepríjemnej povinnosti, ktorej sa snaží vyhýbať. Okrem toho otec má špecifickú úlohu vo výchovnom pôsobení na dieťa, o ktorej hovoríme v nasledujúcom článku.

Príspevok zakončíme stanoviskom cirkvi k otázke úlohy ženy v rodine a jej povolania v dnešnom svete, ako ju rieši konštitúcia *Gaudium et spes* /O cirkvi v dnešnom svete/:

"Rodina je akousi školou úplnejšej ľudskosti. Lenže aby mohla dosiahnuť plnosť svojho života a poslania, vyžaduje sa dobrodušné dorozumenie a spoločná zhoda medzi manželmi, ako aj svedomitá spolupráca rodičov na výchove detí. Činná účasť otcova je na veľký ošoh pri stvárňovaní ich charakteru. Ale treba aj matke zabezpečiť možnosť starať sa o domácnosť, lebo zvlášť mladšie deti sú na ňu odkázané. Pritom sa však nemá zanedbať oprávnené spoločenské rozvíjanie ženy" /*Gaudium et spes*, čl. 52/.

B. Kresťanský otec a rodina

Ak sa niekto snaží vo svojej rodine realizovať model patriarchálnej starozákonnej rodiny, kde otec je hlavou, vládcom a pánom, ktorému sa všetko a všetci podriaďujú, nemôže od neho čakať úspechy. Partnerský vzťah muža a ženy, predpokladajúci okrem hlbokkej lásky aj porozumenie, rešpekt, úctu, ochotu prijímať toho druhého takého, aký je, aj s jeho chybami, prináša so sebou nový model manželstva a nový pohľad na funkciu muža a ženy v rodine. Teraz sa budeme podrobnejšie venovať úlohe otca v rodine a pri výchove detí.

Rola muža v rodine je odlišná od roly matky, ktorá je predovšetkým dárkyňou života a vychovávateľkou a pracovnou silou v domácnosti. Muž - otec by mal byť živiteľom rodiny, vzorom pracovitosti, nositeľom morálnych hodnôt, normou dobra a zla, odmeny a trestu /samozrejme v súčinnosti s matkou/ a tiež aj vychovávateľom, kamarátom, rozumným radcom a zdrojom životnej múdrosti.

Kedy dieťa potrebuje - alebo lepšie - kedy začína vnímať otca? Na túto otázku sa dá odpovedať jednoducho: Od prvej chvíľky svojej existencie dieťa potrebuje otca. Je dôležité, aby aj otec s radosťou dieťa prijal od chvíle, keď sa dozvie, že ho splodil, aby ho prijal ako Boží dar, ako odmenu za lásku k svojej manželke. Počas tehotenstva má byť k manželke pozorný, láskavý, tolerantný, ochotný pomôcť, má rešpektovať jej potreby a starať sa o jej duševnú pohodu. Starostlivosť o dieťa sa začína aj zo strany otca hneď po narodení. Nie je pravda, že dieťa potrebuje v útlom veku len matku, ktorú vníma ako zdroj ochrany, starostlivosti a potravy. Kontakt otca s dieťaťom od jeho prvých hodín či dní posilňuje ich vzájomné väzby. O tomto by vedeli povedať čosi otcovia, ktorí boli v ranom veku niektorého svojho dieťaťa napr. vo vojenskej službe, a majú tak možnosť porovnať svoj vzťah k dieťaťu, s ktorým neprežívali raný vek, a k dieťaťu, o ktoré sa starali od malička.

Ako by mala vyzeráť konkrétne starostlivosť otca o celkom malé dieťa? Mal by sa sústrediť na bežnú starostlivosť: pomoc pri kúpaní, krmení, prechádzka, vstávanie k dieťaťu v noci, hra. Takto sa učí otec poznávať svoje dieťa, vie chápať jeho

potreby, poznáva jeho svet, spolupôsobí pri jeho výchove, a tým nesie v plnej miere zodpovednosť za formovanie osobnosti dieťaťa.

V staršom veku dieťaťa výchovné pôsobenie otca nadobúda špecifickú podobu vyplývajúcu z povahy muža. Otec učí svoje dieťa poznávať svet, stará sa o rozvoj jeho záujmov, pôsobí na vytváranie hodnotového systému, učí ho pracovitosti a dieťa cez neho dostáva normu mužského správania sa a tvorí si ideál muža. Výchovné pôsobenie otca sa nekončí, keď si dieťa vymaní svoju rúčku z jeho dlane a je schopné samostatného pohybu vo svete.

V rokoch dospievania, keď sa mnohí chvália samostatnosťou svojich detí /ktorá im dobre padne, pretože majú viac času na sebarealizáciu v profesionálnom živote či na pestovanie svojich záujmov/, blízkosť otca a kamarátsky vzťah k nemu sú zvlášť dôležité. Ak sa v tomto období vzťah rodič - dieťa /autorita - vykonávateľ pokynov/ neprebuduje na priateľský vzťah dospelý - dospelý, nemôže otec čakať, že jeho dospievajúce a dospelé dieťa ho bude v ďalšom živote rešpektovať. Toto obdobie je charakteristické kritickým postojom ku všetkému; aj rodinný život, vzťah otca a matky, systém výchovy sa podrobuje tvrdej kritike. Ak dospievajúce dieťa nevidí, že aj jeho otec má snahu o sebazdokonaľovanie a neustály rast, nie je ochotné pracovať na sebe. V čase dospievania a mladosti sú dôležité rozhovory o intímnom živote, o príprave na profesionálny život a na manželstvo; tieto rozhovory má sprostredkovať predovšetkým rodina.

A tak vidíme, že funkcia otca v rodine je nenahraditeľná, jedinečná a trvá až do konca života, pretože po "vyletení" detí z rodinného hniezda sa mení na pomoc pri výchove vnúčat.

Každé dieťa si berie z rodiny do života vzor otca, matky a funkcie rodiny ako samostatnej jednotky. Vieme, že deťom z rozháraných rodín, resp. vychovávaných v detských domovoch často chýba schopnosť vybudovať si harmonické manželstvo, že chlapec, ktorého otec bol doma tyranom a absolútnym vládcom, sa sám stožní s takýmto správaním a praktizuje to vo svojej rodine, že dievča, ktorého matka nemala záujem o domácnosť, nie je schopné vo svojej domácnosti vysporiadať sa s bežnými prácami a podobne.

Na záver treba ešte poznamenať, že dnešná doba je poznačená prenášaním roly otca na matku a naopak: otec sa zúčastňuje na domácich prácach, matka chodí do zamestnania. Týmto rodina nadobúda novú podobu, odlišnú od modelu rodiny našich rodičov či starých rodičov. Ako sa majú k tomuto faktu postaviť kresťanskí manželia? Keďže nemôžeme zmeniť chod sveta ani kultúru, v ktorej žijeme, treba sa nám prispôbiť dobe a prijať našu novú úlohu v rodine ako súčasť Božieho plánu a realizovať ju v opravdivej kresťanskej láske.

SLOVENSKO 20 ROKOV POD PATRONÁTOM PANNY MÁRIE

Každá farnosť má svojho patróna. Je ním svätec, ktorému je zasvätený farský kostol. Sviatok tohto svätca /prípadne nedela pred alebo po sviatku/ sa slávi v príslušnej farnosti ako cirkevná slávnosť, na ktorú putujú do tohto kostola veriaci aj z okolia a po sv. omši sa veriaci /a k nim sa v tomto pridávajú aj neveriaci/ veselí a hodia - sú tam hody.

Podobne každá diecéza má svojho hlavného patróna - svätca, ktorému je zasvätený katedrálly /biskupský/ kostol. Vo všetkých kostoloch tejto diecézy sa slávi deň hlavného patróna diecézy ako sviatok a v katedrále ako slávnosť. Podobne to platí pre vyššiu cirkevnú jednotku - cirkevnú provinciu, ktorej centrom je metropolitný - arcibiskupský kostol. U nás je to slávnosť Narodenia sv. Jána Krstiteľa /24. júna/, lebo jemu je zasvätený katedrálly kostol trnavskej arcidiecézy.

Na Slovensko má ako celok /národný či územný/ iného hlavného patróna. Za prvú patrónku Slovenska ustanovil pápež Pavol VI. zvláštnym apoštolským listom roku 1966 Sedembolestnú Pannu Máriu /pozri článok v 39. čísle Katolíckych novín z r. 1985/. Preto deň jej zasvätený, 15. september, ktorý sa inde vo svete slávi len ako spomienka, má u nás hodnotu cirkevnej slávnosti. Sv. Otec Pavol VI. týmto rozhodnutím iba potvrdil faktický stav trvajúci na Slovensku už niekoľko storočí - že sme si totiž Sedembolestnú uctievali ako svoju hlavnú ochrankyňu.

Dva roky predtým, r. 1964, poctil Pavol VI. šaštínsky kostol titulom a výsadami "baziliky minor" /menšej baziliky/. Pripomíname, že dnes už máme na Slovensku - vďaka Jánovi Pavlovi II. - aj druhú baziliku minor, a to pútnický kostol na Mariánskej hore pri Levoči.

Príďme teda osláviť 20. výročie vyhlásenia Panny Márie Sedembolestnej za patrónku Slovenska do Šaštína 14. septembra 1986! /Oslavy začínajú už 13. septembra večer./ Buďe to zároveň príležitosť, aby sme si obnovili či prehĺbili zasvätenie Nepoškvrnenému Srdcu Panny Márie, ktoré sa uskutočnilo vo všetkých farnostiach Slovenska dňa 8. decembra 1985 na základe výzvy v Pastierskom liste Zboru ordinárov Slovenska. Stále sú aktuálne myšlienky obsiahnuté v modlitbe zasvätenia /pozri Katolícke noviny č. 49/1985/.

S radosťou môžeme konštatovať, že priniesli aj isté ovocie, napr. veta modlitby "Chceme mať vždy v úcte život a strážiť ho od počatia" inšpirovala mnohých k napísaniu alebo podpísaniu listu našim štátnym predstaviteľom, aby upustili od plánovaného zrušenia interrupčných komisií, a tým od ďalšieho uľahčenia zabíjania nenarodených detí. /Pozri Rodinné spoločenstvo 8/1986/

Tiež myšlienka "vernosti Bohu a Kristovej cirkvi", vyjadrená v zásvätnej modlitbe, je stále aktuálna a nachádza svoj konkrétny výraz vo vernosti Sv. Otcovi, naším veriacim ľuďom sústavne prejavovanej a spojenej s túžbou uvítať ho aj v našej vlasti.

Z 23. tohoročného čísla Katolíckych novín sme sa dozvedeli, že sa pripravuje ďalšia /tretia/ dušpastierska cesta Sv. Otca do jeho vlasti, ktorá by sa mala uskutočniť v júni 1987. To by bola vhodná príležitosť, aby cestou do Poľska alebo späť Sv. Otec navštívil aj našu vlasť a upevnil nás vo viere. Kardinálovi Tomáškovi vraj vyjadril Sv. Otec túžbu kanonizovať blahoslavenú Anežku Českú v Prahe. /Podľa správy z 21. č. Katolíckych novín r. 1986 sa jej kanonizačný proces ukončuje./ My Slováci by sme si zasa želali, aby sme sa so Sv. Otcem zišli v našich národných svätyniach v Šaštíne, v Levoči, v Nitre...Boli by sme tiež šťastní, keby mohol kanonizovať troch blahoslavených košických mučeníkov...

Zdajú sa vám tieto túžby nereálne? "U Boha nie je nič nemožné". "Proste a dostanete!" Modlime sa za ten úmysel, modlime sa najmä spoločne, súkromne aj verejne, prosme s dôverou a s vytrvalosťou prostredníctvom Panny Márie, a ona nám, až to bude vôľa Božia, iste pošle toho, ktorý je "celý jej".

V tohoročnom 5. čísle Katolíckych novín sme čítali správičku, že "za najlepšiu snímku roku 1985 v Nemeckej demokratickej republike uznali fotografiu pod titulom "Audiencia vo Vatikáne". Na snímke stoja vedľa seba Ján Pavol II. a Erich Honecker" /každý čitateľ iste vie, že je hlavou štátu NDR aj jeho vládnucej strany/. Je možné, že podobne u nás by sa vyhodnotila snímka z prijatia Sv. Otca prezidentom našej republiky dr. G. Husákom na Pražskom Hrade.

ČITATELIA INFORMUJÚ

A. Jedna stredajšia audiencia sv. Otca

Keď sme v stredu asi o deviatej prišli na námestie pred chrámom sv. Petra, bolo tam už plno ľudí. Našli sme si miesta a čakali sme. O desiatej sa z ľavej strany chrámu sv. Petra /pri pohľade na chrám/ začalo ozývať nadšené tleskanie a volanie. Prichádzal Svätý Otec. Videli sme ho, ako stál v otvorenom aute a prechádzal pomedzi ľudí na pravú stranu námestia. Auto sa pri stĺporadi otáčalo. Pred piatimi rokmi 13. mája 1981 práve v tejto chvíli zazneli výstrely a pápež padol do náručia kňaza Stanislava. S pohnutím som pozeral na pápeža, ktorý tadiaľ dnes zasa prechádzal. A išiel zasa v otvorenom aute!

Vystúpil na pripravenú tribúnu a sadol si do kresla. Kňaz vedľa neho mu podal napísaný príhovor. Pápež ho pomaly čítal v taliančine. Keď dočítal, začal pozdravovať jednotlivé prítomné skupiny z rôznych národov a v každej reči v krátkosti zopakoval to, čo hovoril po taliansky. Keď pozdravoval temperamentných Španielov a Portugalcov, námestie zadunelo ich tleskaním a volaním. Keď pápež povedal, že pozdravuje skupinu Japoncov, prekvapený som pozrel smerom, odkiaľ prichádzal potlesk. Stálo tam s úsmevom na tvári asi 40 Japoncov. Podobne ma prekvapili skupiny z Brazílie, z Uruguaya... Kde sú pútnici z Československa, Maďarska, Bulharska, NDR? Vari u nás nie sú veriaci? Alebo je od nás do Ríma ďalej ako z Južnej Ameriky? Počas audiencie prechádzali popred námestie zájazdové autokary s tými, ktorí chceli vidieť audienciu aspoň z autobusa. Potom pápež začal zdravieť skupiny Poliakov. To bolo tleskania a volania! Poľština bola jediná slovanská reč, ktorá tu zaznela. /Vo svete vôbec málo počut slovanské reči./

Pápež zostúpil z tribúny a prechádzal pešo medzi ľuďmi. Stáli sme blízko miesta, ktorým sa chystal prejsť. Srdce sa mi rozbúšilo. Všade dookola výkriky. Všetci chceli povedať aspoň slovo Svätému Otcovi. On vlúdne, akoby chcel všetky tie volania zachytiť, prechádzal vedľa ľudí, raz pohladil, raz dal krížik na čelo. Už bol celkom blízko. Pozeral som mu do tváre. Oči mal hlboko vpadnuté a tvár unavenú. Hľa, pápež! Ten milovaný i nenávidený pápež. "Svätý Otec, pozdravujú vás Slováci!" Pápež zastal, pozrel na nás a v hlase mu bolo cítiť radosť, keď sa poľsky opýtal: "Slováci? Odkiaľ?" ... "Svätý Otec, modlíme sa, aby ste prišli na Slovensko." Pápež sklonil hlavu: "Ja sa tiež modlím." ... "Ďakujeme za kardinála." A už sa stratil medzi množstvom natáhujuúcich sa rúk a vo volaní národov.

Je to prvý pápež, ktorý rozumie nášmu jazyku. Rozumie slovenčine i Slovákom. Videli sme pápeža, unaveného, uboleného muža, ktorý si právom zaslúži oslovenie "Svätý Otec". Myslel som

na slová Panny Márie vo Fatime: "Svätý Otec bude mnoho trpieť." a spontánne som sa začal modliť za pápeža. Námestím zneli poľské piesne.

B. Do našej knižnice

L. Nilsson, M. Furuhjelmová, A. Ingelman-Sundberg, C. Virsén: Čakáme dieťaťko, Vydavateľstvo Osveta 1986, 160 strán, 35,- Kčs.

Táto na celom svete veľmi populárna kniha odкрýva nikdy predtým nevídané tajomstvá prírody a prináša jedinečný ilustračný materiál, ktorý "dáva súčasne umelecký a vierohodne názorný pohľad na vývoj človeka od oplodnenia až do chvíle, keď uzrie svetlo sveta".

Autorami sú uznávaní odborníci /fotograf, gynekológovia a embryológ/, ktorí slovom i obrazom opisujú, čo sa deje v matkinom tele počas vývoja nového človeka. Ako zdôrazňujú dvaja z autorov, "plod je živá bytosť od okamihu počatia - a toto presvedčenie musí nadobudnúť každý, kto si túto knihu prečíta".

Publikácia prináša aj mnoho praktických rád budúcim rodičom.

SLÁVNOSTI V RODINE A V CIRKVI

Sviatky svätých našich patrónov, ktorých mená nosíme, tvoria mílniky, pri ktorých sa v priebehu roka zastavujeme, keď oslavujeme meniny. Zamyslime sa aspoň nad jednou vlastnosťou či čnosťou skutkom nášho patróna, ktorým sa nám prihovára. Nestratil na aktuálnosti ani po stáročiach. Každý z činov, ktorým si svätí zaslúžili veniec večnej slávy, nesie pečať obdivuhodnej lásky k Bohu, hodnej nasledovania. Životopisy uverejňujeme podľa občianskeho a cirkevného kalendára.

16. septembra: Sv. Ľudmila

Sv. Ľudmila bola dcérou lužického kniežata Slavobora a narodila sa okolo r. 859. Vo veľmi mladom veku sa stala manželkou českého kniežata Borivoja. Borivoj prijal krst r. 874 z rúk sv. Metoda na Velehrade. Spolu s ním sa i Ľudmila obrátila na novú vieru. Pokrstil ju tiež sv. Metod. Staré životopisy vyzdvihujú jej horlivosť pri šírení kresťanstva v Čechách a jej veľkú ľudomilnosť, od ktorej sa odvodzuje aj jej meno. Po smrti Borivoja rozdala väčšinu svojho majetku a po nastolení vlády svojho syna Vratislava sa utiahla do ústrania, aby sa venovala dobročinnosti a zbožnému životu. Keď jej syn r. 916 predčasne zomrel, šľachta ju poverila výchovou kniežacieho syna a jej vnuka Václava. Ona má nepochybne najväčšiu zásluhu na tom, že sa stal z Václava šľachtitý vládár a svätec. Svojím vplyvom však vzbudila žiarlivosť a nevraživosť Václavovej matky Drahomíry, ktorá vládla za jeho nedospelosti. Aby prešla ďalším nepokojom v rodine, Ľudmila odišla z Prahy na svoj dedičný hrad Tetín pri Beroune. Drahomíra i potom v nej videla svoju najväčšiu prekážku pri uskutočňovaní vlastných panovačných úmyslov. Rozhodla sa svoju svokru zavraždiť. Poverila touto úlohou dvoch svojich obľúbených dvoranov. Tí so skupinou ozbrojencov v noci 15. septembra vnikli do tetínskeho hradu, rozohali služobníctvo a Ľudmilu zahrúdili

povrazom alebo jej vlastným závojom. Pochovali ju neďaleko Tetína. Pri jej hrobe sa začali diať mimoriadne úkazy, ktoré potvrdzovali povest' o jej svätosti a medzi ľudom pomohli rozšíriť úctu k Ľudmille ako svätici. Žiarlivá drahomíra preto rýchlo dala pri jej hrobe postaviť kaplnku zasvätenú sv. Michalovi, aby sa jemu pripisovali zázraky a mimoriadne úkazy. Avšak Drahomírín syn, Mladý Václav, len čo prevzal vládu v krajine, dal slávnostne previesť telesné pozostatky svätej Ľudmily do Prahy.

Sv. Ľudmila sa uctieva ako patrónka kresťanských vychovávateľov a kresťanských matiek. V Čechách bola od nepamäti nazývaná matkou a ochrankyňou českej zeme.

27. septembra : Sv. Cyprián

V cirkevnom kalendári si pripomíname spoločnú sviatku dvoch svätcov - sv. Kornela, pápeža, a sv. Cypriána, biskupa.

Sv. Cyprián pochádzal z bohatej pohanskej rodiny. Narodil sa okolo r. 210 v meste Kartágu / dnešné Tunisko / v severnej Afrike. Inteligenciou vynikal nad svojich rovesníkov, ale po mravnej stránke nebol o nič lepší ako ostatná pohanská aristokratická mládež. Vo veku asi 25 rokov sa dostal do veľkej duševnej a mravnej krízy. No v spolupráci s Božou milosťou a s pomocou istého kňaza Ceciliána dosiahol úplné obrátenie a stal sa príkladným kresťanom. Niekdajšiu mravnú uvoľnenosť nahradil dôslednou sebadisciplínou. Okolo r. 248 sa stal kňazom a po smrti biskupa Donáta kartáginským biskupom. Cyprián sa usiloval zlepšiť mravnosť a pomáhať chudobným. Africká cirkev bola v tej dobe jednou z najdôležitejších a on sa stal jej uznávanou hlavou a najväčším obrancom proti stále sa opakujúcim útokom bludárov. V rokoch 252 - 254 postihli severnú Afriku veľké pohromy. Najprv to boli lúpežné vpády barbarských kmeňov z Numídie a potom mor, ktorému padla za obeť veľká časť obyvateľstva. Cyprián organizoval na území svojho biskupstva hmotnú a duchovnú pomoc. Zvlášť sa zaslúžil o miernejší postup pri znovuprijímaní do cirkvi tých, čo v prenasledovaní odpadli. Za cisára Valeriána vypuklo nové prenasledovanie kresťanov. Cyprián bol postavený pred súd a odsúdený ako bezbožník, zločinný, podvratný živel, nepriateľ rímskych bohov a štátneho náboženstva. Odsúdili ho na smrť statím. Cyprián prijal rozsudok so slovami : "Nech je za to Bohu vďaka!". Bol statý r. 258. Pochovali ho v Kartágu, kde postavili na jeho počesť tri baziliky. Vyslanci Karola Veľkého vyžiadali telesné pozostatky sv. Cypriána a previezli ich do Francúzska, kde sa podnes uctievaajú v Lyone. Svätý Cyprián bol tiež významný cirkevný spisovateľ. Pre neskoršiu nauku o cirkvi mal významný spis " O jednote katolíckej Cirkvi ".

8. októbra : Sv. Brigita

Sv. Brigita je národnou sväticou Švédska. Narodila sa r. 1302 v mocnej šľachtickej rodine na zámku Finsta pri Uppsale. Rodičia ju vychovávali spolu s dvoma mladšími súrodencami v hlbokom náboženskom duchu. Brigita bola veľmi inteligentná a už v mladom veku nadobudla pozoruhodné vzdelanie. V jedenástich rokoch jej zomrela matka. Po matkinej smrti ju vychovávala prísna teta, ktorá viedla svoju neter k duchovnej dokonalosti. Keď mala Brigita 14 rokov, otec ju vydal za mladého veľmoža Ulfa Gudmarssona. Dcére to nebolo po vôli, ale podriadila sa otcovmu želaniu. Boh požehnal ich manželstvo ôsmimi deťmi, ktoré Brigita príkladne vachovávala. K svätosti viedla i svojho manžela. Pod vplyvom viacerých reholníkov a teológov sa začala Brigita zaujímať o štúdium Sv. písma a teologickej a mystickej literatúry. Manžel jej nielen nebránil v náboženskom živote, ale sám sa pripájal k svojej manželke. Spolu

založili v blízkosti svojho domu menšiu nemocnicu, kde pomáhali ošetrovať chorých. Nábožní manželia sa rozhodli osláviť 25. výročie manželstva púťou do známej svätyne sv. Jakuba v španielskej Compostelle. Po návrate domov sa dohodli, že budú žiť v zdržanlivosti a obaja vstúpia do rehole. Koncom roku 1342 Brigitin manžel Ulf vstúpil do cisterciánskeho kláštora Alvastra, kde bol mníchom jeho syn Bengt. Tu si po roku obliekol biely habit cisterciánskych mníchov. Zomrel r. 1344 v povesti svätosti.

Brigita po smrti manžela sa na dva roky utiahla do jednoduchého príbytku pri kláštore Alvastra. Tam žila v modlitbe a tvrdom pokáaní. R. 1346 opustila samotu a rozhodla sa verejne obrátiť na vtedajších panovníkov Európy a pápeža, ktorý v tom čase sídlil mimo Ríma v juhofrancúzskom Avignone. Poslala im písomné výzvy, aby zmenili svoj doterajší život. Avšak chcela aj priamo prispieť k reforme cirkvi a spoločnosti. Preto sa rozhodla založiť novú rehoľu, ktorá mala byť akousi protiváhou pôžitkárskeho spôsobu života a mala pestovať úctu k utrpeniu Božského Spasiteľa a k spoluutrpeniu jeho Matky. Nová rehoľa sa nazývala Rádóm Najsvätejšieho Spasiteľa. Brigita sa usilovala o návrat pápeža do Ríma. Po schválení svojej rehole sa vydala na púť do Svätej zeme. V Jeruzaleme ju postihla vážna choroba žalúdka. Krátko po návrate do Ríma 23. júla 1373 zomrela. Na jej žiadosť ju pochovali v klariskom kostole. V tom istom roku preniesli jej telesné pozostatky do rodného Švédska. Uložili ich v kláštore vo Vadstene, ktorý založila jej dcéra, sv. Katarína Švédska. Pre mimoriadny život a množstvo zázrakov, ktoré sprevádzali Brigitu za života i po smrti, ju pápež Bonifác IX. už roku 1391 vyhlásil za svätú. Rehoľa sv. Brigity sa rozšírila do viacerých krajín a mala takmer 100 kláštorov.

KATECHÉZA

Skupina P / prvoprijímajúci /

List rodičom /k častiam 17 a 18/

V týchto dvoch častiach dostávame sa už bližšie k príprave na prvé sväté prijímanie. Hovoríme s dieťaťom o tom, ako Ježiš posledný raz pred svojím umučením večeral so svojimi priateľmi a o jeho obete na kríži.

Pri Poslednej večeri, o ktorej je vo Svätom písme reč na viacerých miestach, Ježiš naznačoval svoju smrť, ktorú mal podstúpiť nasledujúceho dna: "Toto je moje telo, ktoré sa obetuje za vás... Toto je moja krv, ktorá sa vylieva za vás na odpustenie hriechov". Tu pri večeri stávajú sa apoštoli účastníkmi na Ježišovej smrti. A chlieb a víno sa stávajú Kristovým telom a krvou.

V obete svätej omše premieňajú sa chlieb a víno z Božej moci na Kristovo telo a krv, ktoré sa takto sprítomňujú. Vonkajšie znaky chleba a vína tu síce ostávajú, jednako berieme Kristove slová "toto je moje telo", "toto je moja krv" s plnou vážnosťou a veríme, že Ježiš Kristus je skutočne tu.

Cirkev slávi Kristovu obetu. "Svätá omša je pravá obeta" /Tridentský koncil, 1562/. Ježiš Kristus svojou smrťou na kríži obetoval Otcovi svoj vlastný život. Boh sám dal svojho Syna, "obetoval" ho pre spásu sveta. Táto jednorazová obeta sa sprítomňuje pri každej svätej omši, aby sme aj my mali účasť na obete Ježiša

Krista. Pri spoluslávení svätej omše akoby sme do istej miery stáli pod jeho krížom.

To, že svätá omša má "ráz hostiny", môžeme dieťaťu ľahko priblížiť prirovnaním k spoločnému stolovaniu v rodine. Ťažšie je osvetliť dieťaťu "obetný ráz" svätej omše. V začiatkoch stačí dieťaťu povedať, že pri svätej omši si sprítomňujeme Ježišovu obeť na kríži, že preto je na oltári alebo nad oltárom kríž a Ukrižovaným a že spoločné slávenie svätej omše nám dáva silu, aby sme sa vedeli podobne ako Ježiš obetovať Bohu i ľuďom.

Praktické pokyny

1. Tak ako sa nemožno naučiť v telocvični plávať, ani spolusláviť svätú omšu sa nemožno naučiť na hodine náboženstva. Preto najlepšou prípravou dieťaťa na prvé sväté prijímanie je to, že s ním pravidelne chodíme na nedeľné a sviatočné sväté omše.

2. Východiskom k porozumeniu svätej omše môže byť dieťaťu jeho vlastná skúsenosť zo slávnostného stolovania v rodine. Pri vhodnej príležitosti, napríklad pri slávnostnom sviatočnom obede, upriamime pozornosť dieťaťa na to, ako takéto stolovanie vlastne prebieha. Dáme dieťaťu možnosť pomôcť pri prestieraní a potom aj pri odnášaní riadu, spolu s ním sa modlíme a zapájame ho do rozhovoru pri stole.

3. Vedeť dieťa - najmä dobrým príkladom - k tomu, aby sa pri niektorých príležitostiach /pri narodeninách členov rodiny, na Vianoce a pod./ vedelo samo niečoho svojho zriecť /napríklad polhodinky zo svojho času na zhotovenie hoci papierového srdiečka pre mamičku, korunky zo svojich drobných úspor na žuvačku pre bráčka.../, aby tak malým, ale milým darčekom niekoho potešilo. A zasa keď ideme s dieťaťom do kostola, nikdy mu nezabudneme dať nejaký peniaz "do zvončeka"; príležitostne mu aj prijateľným spôsobom vysvetlíme, prečo sa tých peňazí - za ktoré sme si predsa "mohli kúpiť zmrzlinu" - radi zriekame.

Rozhovory v rodinnom spoločenstve

1. Ako sa naše deti stavajú k pravidelnému chodeniu na nedeľné bohoslužby?

2. Nakoľko naše deti rozumejú tomu, čo sa robí pri svätej omši?

3. Porovnajme si svätú omšu s Ježišovou Poslednou večerou. Je pre nás spoločným stolovaním?

4. Ako sa môžeme zúčastniť na Ježišovej obete?

Rozhovor s dieťaťom

1. /Po svätej omši/: Čo dieťa na svätej omši osobitne zaujalo?

2. Porovnajme s dieťaťom slávnostné stolovanie v rodinnom kruhu s priebehom svätej omše /od prvého pozdravu až po rozpustenie/.

3. Porozprávajme si o tom, prečo vlastne niekedy pozývame niekoho na obed. A porovnaním ukážme, čo znamená pre nás, že sme byt hosťami pri Pánovom stole.

4. Pohovoríme si s dieťaťom o tom, ako sa môžeme "podobne ako Ježiš obetovať Bohu a ľuďom", ako čerpáme na to silu v spoluúčasti na slávení svätej omše.

17. časť: Ježiš večeria so svojimi priateľmi

Jedného dňa povedal Ježiš dvanástim apoštolom: "Pozrite, vstupujeme do Jeruzalema. Tam sa splní všetko, čo bolo napísané vo Svätom písme o Kristovi. Ľudia sa mu budú posmievat', budú nanho pľuvať, zbičujú ho a zabijú. Ale tretieho dňa vstane z mŕtvych." /Porovnaj Lk 18,31 n./

V Jeruzaleme chcel Ježiš na Veľkú noc večerať so svojimi priateľmi. Vedel, že to bude jeho posledná veľkonočná večera, lebo jeho nepriatelia sa rozhodli ho zabiť. Ježiš bol na všetko pripravený. Ak to tak muselo byť, chcel za nich aj zomrieť. No prv, než sa malo začať jeho utrpenie a než sa mal obetovať na križi, chcel zanechať ľuďom pamiatku. Preto veľmi túžil pripraviť tú Poslednú večeru.

Večer pred svojím umučením vzal Ježiš chlieb, vzdával vďaky, lámal ho a dával svojim učeníkom, hovoriac: "Vezmite a jedzte z neho všetci: Toto je moje telo, ktoré sa obetuje za vás."

Podobne po večeri vzal kalich, znova vzdával vďaky a dal ho svojim učeníkom, hovoriac: "Vezmite a pite z neho všetci: Toto je kalich mojej krvi, ktorá sa vylieva za vás i za všetkých na odpustenie hriechov. Je to krv novej a večnej zmluvy. Toto robte na moju pamiatku."

Tak Ježiš dal svojim učeníkom pri Poslednej večeri svoje telo a svoju krv za pokrm a nápoj. Chcel, aby stále mysleli nanho, aby ohlasovali jeho lásku všetkým ľuďom a aby ostávali s ním spojení vo svätej hostine - v hostine svätej omše.

Pri Poslednej večeri Ježiš povedal:

"Vezmite a jedzte, toto je moje telo, ktoré sa obetuje za vás.

Vezmite a pite, toto je moja krv, ktorá sa vylieva za vás. Toto robte na moju pamiatku."

Pri každej svätej omši slávime pamiatku Poslednej večere. Vyjadrujú to i slová piesne, ktorou u nás často začíname svätú omšu, keď knaz s miništrantmi prichádza do chrámu:

Omša sa už začína,
obet chleba a vína,
ktorá bola Spasiteľom
ustanovená.

/JKS 236/

Nakresli stôl s chlebom a kalichom, alebo vystrihni z pestrofarebného papiera stôl, chlieb a kalich a nalepením na jednofarebný papier urob z toho obrázok.

Z e p a m ä t á m s i :

Pri Poslednej večeri Ježiš povedal a ukázal svojim priateľom, ako miluje všetkých ľudí. Miluje aj mňa. Preto chcem často nanho myslieť a nechcem ho svojím životom sklamať.

19. časť: Cirkev slávi Kristovu obeť

Pozorujeme život kresťanského spoločenstva:

Patríme k spoločenstvu kresťanov, pretože sme pokrstení. To, že patríme pospolu, vyjadrujeme aj tým, že sa schádzavame v kostole na spoločných bohoslužbách, najmä na svätej omši. Na slávenie svätej omše /na hostinu svätej omše/ nás pozýva ako svojich priateľov sám Ježiš.

Ježiš nám vo svätej omši prestiera bohatý stôl.

Živí nás:

- jednak Božím slovom /povedal: "Napísané je: Nielen samým chlebom sa živí človek, ale každým slovom, ktoré vychádza z úst Božích"/,

- jednak sám sebou, svojím telom a krvou, keď sa nám dáva vo Svätosti Oltárnej /hovorí: "Ja som chlieb života!"/.

Podľa toho sa i svätá omša skladá z dvoch hlavných častí: z bohoslužby slova /číta sa Božie slovo zo Svätého písma/ a z bohoslužby obety /slávime Ježišovu obeť, tak ako ju prikázal sláviť svojim priateľom pri Poslednej večeri/.

Človeku, ktorého máme radi, radi aj niečo dávame. Nie je nám ľahko niečo mu darovať. Radi sa aj prihovorme u iných zľúbo, aby sa mu dobre vošlo.

Ježiš robil dobre všetkým ľuďom. Obetoval sa za všetkých. Všetci ho mali počúvať a spoznať, že Boh je tu pre všetkých. S Ježišom k nám prišiel Boh. Miluje všetkých ľudí: veselých aj smutných, dobrých aj hriešnikov, ktorí veria v neho a neodmietajú ho, ba aj tých, ktorí ho nenávidia. Nieto väčšej lásky, ako je tá, keď niekto dá svoj život za svojich priateľov i nepriateľov. To urobil Ježiš. Za nás všetkých sa obetoval na kríži.

Svojím životom i smrťou nám Ježiš ukázal, že nie je nič cennejšie než milovať Boha celým srdcom a milovať aj ľudí ako seba samého. Kto miluje Ježiša, obetuje sa tak ako on ľuďom. Tak sa spolu s Ježišom stáva obetným darom, ktorý sa páči Bohu.

V každej svätej omši slávi cirkev pamiatku smrti a zmŕtvychvstania Pána. Plní príkaz Ježiša Krista, ktorý sa obetoval za nás. Prijímame pritom Kristovo telo a krv a dávame sa skrze Krista nebeskému Otcovi.

Svätá omša je

- svätou hostinou cirkvi,
- slávením Kristovej obety,
- slávením pamiatky smrti a zmŕtvychvstania Pána.

Počas bohoslužby obety po pozdvikovaní Kristovho tela a krvi vyzýva kňaz veriacich vyznať Pánovu smrť a jeho zmŕtvychvstanie: Kňas hovorí: "Eľa, tajomstvo viery."

Všetci veriaci odpovedajú: "Smrť tvoju, Pane, zvestujeme a tvoje zmŕtvychvstanie vyznávame, kým neprídeš v sláve".

Nakresli usporiadanie oltára a priestoru okolo neho vo vašom kostole.

Napiš slová, ktorými Ježiš prikázal sláviť svätú omšu /a nauč sa ich naspamäť/:

Z a p a m ä t á m s i :

Ježiš obetoval svoj život za ľudí. Som kresťanom a milujem Boha celým srdcom, preto sa chcem tiež dávať ľuďom tam, kde ma budú potrebovať.

OHLASY NA RODINNÉ SPOLOČENSTVO

Odvaha tých, ktorí milujú Pána, nepozná hraníc. Aj tak by sa dalo charakterizovať úsilie tvorcov Rodinného spoločenstva, časopisu, ktorý potvrdzuje, že medzi takmer troma tisíckami rôznych periodických titulov, čo vychádzajú na Slovensku, on je ten najpodstatnejší. A smäť sa musí uhasínať týmto spôsobom.

Z prvého dotyku s časopisom /č. 4 a 5/ je zrejmá jeho koncepcia a stále rubriky s praktickým zameraním "Každý deň žiť...", "Slávime rodinné...", "Katechéza" sú šťastnou voľbou, aj keď v prípade rubriky "Každý deň žiť..." je nutná práca s Písmom /vyhľadávať zaznačené verše, keďže časopis je k dispozícii len na niekoľko dní/.

V Katechéze v skupine Š predpokladám, že teoretické základy ateizmu sa budú rozpracovávať naďalej a ich kritika/aj vo vzťahu k dielam klasikom M, E, L/ bude ešte prepracovanejšia. Články, úvahy, reportáže /Velehrad, nad telev. reláciou, Kniha pod stromček a pod., v č. 4 zas Vyznanie učiteľky, Rozhovor s 9-roč. žiačkou by sa mali dostať tiež do samostatného bloku /praktických skúseností so žitým kresťanstvom/ a trochu priestorovo obmedziť, zoškrtať časť textu, aby vyniklo skôr to osobité, čo charakterizuje istú situáciu, než všeobecne známe a opakované veci. Samotná reportáž z Velehradu však bola fascinujúca a vôbec celý bod 3 Boli sme... je pre cestu súčasníka ku Kristovi najväčším povzbudením a živým dôkazom.

Úvodné príspevky /Mária v dejinách a Cesta ku šťastiu/ sú hodnotné; na úvod sa skutočne vyžadujú dlhšie a fundované štúdie s teoreticko-praktickým zameraním, ale i čisto teoreticko-filozofické či teologické.

Rodinné spoločenstvo si svojou náplňou dokáže získať človeka už pri prvom kontakte natoľko, aby po nom dychtivo siahal a aby sa mu stal rodinným spoločníkom.

x x x

Som 54-ročný, na lôžko pripútaný človek, vyradený z aktívneho života. Silu a povzbudenie znášať tento údel získavam zo svojej viery v Boha, darmo by som ich hľadal v našich novinách, rozhlase, či televízii. Moja duša a aj duše mnohých iných ľudí tohto národa túži po literatúre s náboženskou tematikou, a tej u nás niet. Jediná naša tlač, Katolícke noviny, píše často štýlom iných novín

a prináša veľa článkov plných fráz a slovnej vaty. Viem, že najlepší a najaktívnejší knazi a laici v nich priestor nedostanú, aj keby chceli.

O to viac som sa potešil, keď sa mi náhodou dostalo do rúk 6. a 7. číslo časopisu Rodinné spoločenstvo. Napriek známym podmienkam, v akých sa na takomto diele u nás pracuje, vznikol tu časopis, s ktorým treba rátať a ktorý by mal byť dostať v každom novinovom stánku. V celom civilizovanom svete sa problémom rodiny venuje množstvo kníh a časopisov. Dôležité je to najmä vtedy, keď sa rodina, a teda aj celý národ dostanú do krízy, z ktorej ju oficiálne štruktúry spoločnosti nemôžu zachrániť, najmä vtedy nie, keď vo svojej argumentácii úplne ignorujú Boha a jeho prikázania - čo je našim prípadom už 40 rokov.

Vďaka všetkým, ktorí pripravujú naše Rodinné spoločenstvo. Nech im Pán Boh hojne odplatí ich obetavosť.

A teraz niekoľko slov k obsahu č. 6 a 7. Je v nich viacero výborných článkov, ale pre nedostatok priestoru sa sústredím iba na niektoré z nich.

V 6. čísle sa mi najviac páčil rozhovor s Petrom Rúčkom "Udeľme si slobodu sami". Zaujal ma popis života v súčasnom väzení, skúsenosti zo styku so spoluväzňami, vyšetrovateľmi a strážcami a postreh, že aj za nich sa treba modliť, aby aj oni raz stretli Boha. Podčiarkujem záver Petra Rúčka o dôležitosti prítomnosti kresťana aj vo väzení - a ja dodávam, že všade tam v našej spoločnosti, kde treba životy pretepliť a poľudštiť: najmä v nemocniciach, v armáde, na súdoch, na všetkých stupnoch štátnej správy, v domovoch dôchodcov, v detských domovoch, medzi príslušníkmi VB atď.

V 7. čísle ma zase najviac zaujalo osobné svedectvo bývalého vojaka z povolania Miroslava Šota "Skúsenosti konverťitu". Vďaka ti, brat môj, za tvoje otvorené a úprimné slová, vďaka aj tvojej manželke za jej podporu a svedectvo. Vidno, že tvoje slová si si nevyčítal z kníh, ale že ich naučil sám tvrdý život. Je zázrak, že v ateistickom prostredí, ktoré vládne v armáde, vyrastajú takí ľudia, ako si ty! Za celú túto statočnú chomutovskú rodinku sa budem modliť a obetujem za nich aj svoje nepríjemnosti a trámpoty.

Výborným článkom v č. 7 je aj "Mária v svetle znamení doby". Dnes, keď znamenia časov stále viac ukazujú, že záchrana sveta pred diablom k nám príde cez Pannu Máriu, je veľmi dôležité o našej Matke hovoriť fundovane, ako to robí uvedený článok. Nebolo by zlé, keby jeho myšlienky si viac osvojili naši knazi. Slováci majú veľa mariánskych sviatkov a pútnych miest a kázne o Matke Božej pri týchto príležitostiach bývajú často slabé.

Na otázku, ktorú si dnes dáva stále viac ľudí, veriacich aj ateistov, "Ako žiť tak, aby sme tu napriek všetkým prekážkam prežili pekný život?" dávajú odpoveď dva články. V č. 6 Ako žiť? Mať alebo byť? a jeho pokračovanie v č. 7 Povolanie k svätosti. V oboch sa autor na vysokej úrovni zamyšľá nad neľahkými otázkami, ktoré pekne na príkladoch aktualizuje. Prosím vás, ak možno, o pokračovanie týchto úvah.

Článok v č. 7 Duchovné spoločenstvá zasvätené rozoberá tento nový dôležitý fenomén nášho kresťanského života. Páčilo sa mi, že všetko neidealizuje, ale konštruktívnou kritikou sa snaží pomôcť tým, ktorým sa v našich spoločenstvách nedarí. A keď sme už pri tej kritike, tak pár dobre mienených slov poviem aj na adresu Vášho časopisu.

V úvodníku každého čísla by mohol byť viac zdôraznený jeho profil, najmä keď je číslo špecializované na jednu tému. Platí to aj o obálke, ktorá je niekedy ťažšie pochopiteľná. Pretože

prestávky medzi jednotlivými číslami sú dlhé, treba v článkoch, ktoré sú pokračovaním iných článkov, zdôrazniť túto skutočnosť hneď v úvode. Tiež niektoré pravidelné a dobré rubriky strácajú pri dlhých prestávkach svoju účinnosť. Nebolo by lepšie vydať Katechézu v jednom zošite? Takto sa tieto moderné myšlienky výuky náboženstva roztratia po číslach, ktoré sa nemusia vždy dostať do rúk tých, ktorí na ne vyše dva mesiace čakajú. Kresby o Františkovi z Asisi sú zaujímavé, avšak teraz, keď skoro všetci poznajú film o ňom, nie je dobré čakať dlho na ich pokračovanie. Myšlienka písať miniživotopisy svätcov je veľmi dobrá. Poznám rodiny, v ktorých si z toho spoločne každý večer čítavajú. Okrem zaujímavých faktov sa však často do týchto textov vlúdia aj nulové informácie, ktoré sú nudné najmä pre deti. V textoch tiež chýba akákoľvek aktualizácia s poukázaním na to, čo hovorí daný svätec dnešku. Neprestaňte s pokračovaním tejto rubriky, ale urobte ju zaujímavejšou.

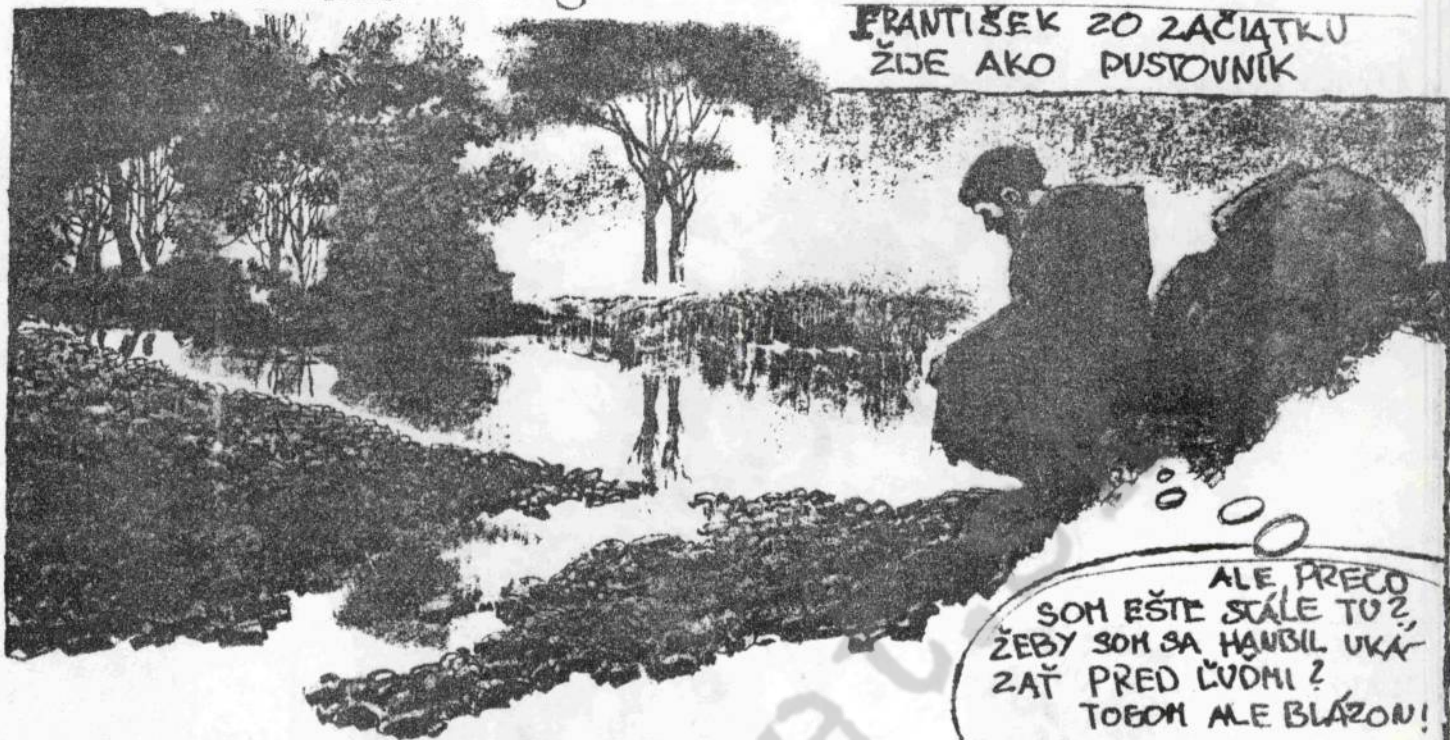
Ešte raz Pán Boh zaplať za naše RoS! História ho raz bude vysoko hodnotiť, o tom som presvedčený. Na čitateľov apelujem, aby čísla u nich nestáli, ale sústavne putovali po všetkých kútoch Slovenska a redakcii navrhujem, aby sa počet čísiel vydaných ročne postupne zväčšoval.

BOŽSKÉ SRDCE, BUĎ S NAMI,
KRAĽUJ, PANUJ NAD NAMI,
NECH SA V NAŠEJ RODINE
ŽIVOT VIERY ROZVINIE.

Mária, Pomocnica kresťanov, oroduj za nás !

PRVÍ KAMARÁTI

FRANTIŠEK ZO ZAČIATKU ŽIJE AKO PUSTOVNIK

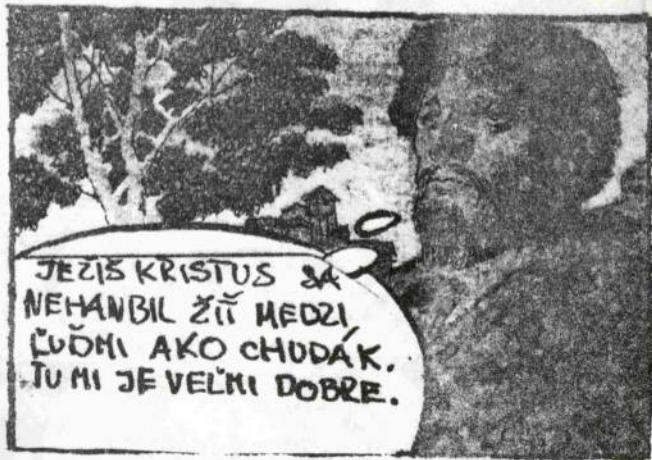

ALE PREČO SOM EŠTE STALE TU?, ŽEBY SOM SA HANBIL UKÁZAŤ PRED ĽUDMI? TOBOM ALE BLÁŽON!

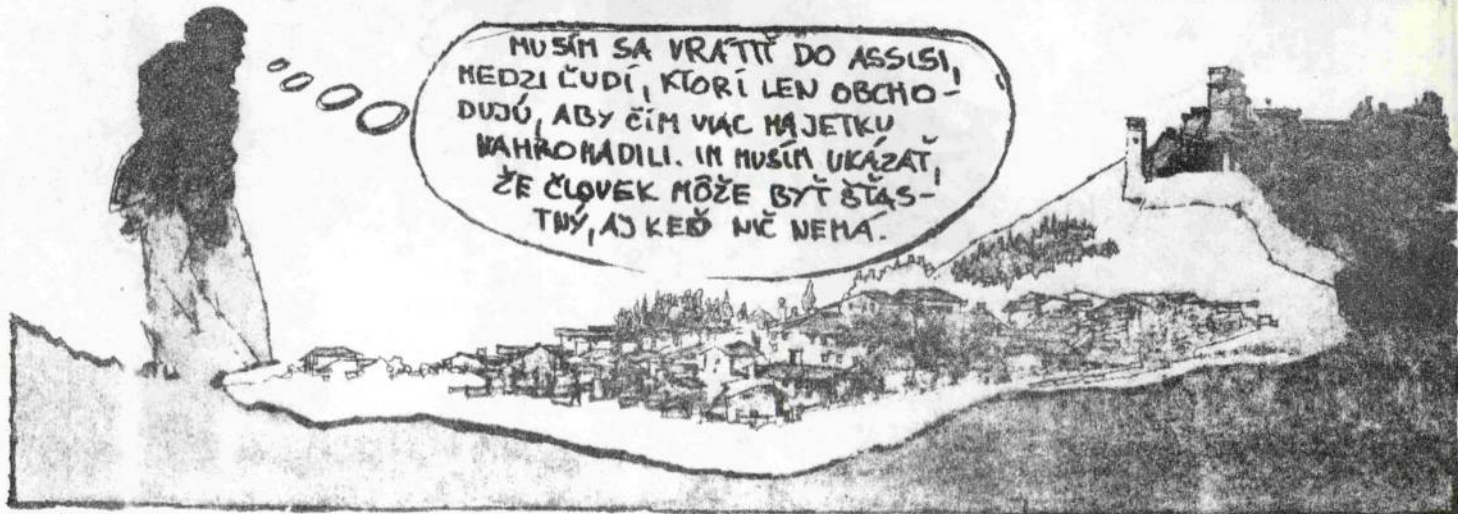
KEĎ SOM SA ROZHODOL PRE CHUDOBU, STAL SOM SA SLOBODNÝM... TERAZ MÁM RADOSŤ A SOM ŠTASTNÝ, A... SCHOVÁVAH SA... NEMÁ TO ZMYSEL.

JEZIS KRISTUS SA NEHANBIL ŽIŤ MEDZI ĽUDMI AKO CHUDÁK. TU MI JE VEĽMI DOBRE.

MUSÍM SA VRÁTIŤ DO ASSISI, MEDZI ĽUDÍ, KTORÍ LEN OBCHODUJÚ, ABY ČI M VIAC MAJETKU VAKROHADILI. IN MUSÍM UKÁZAŤ, ŽE ČLOVEK MÔŽE BYŤ ŠTASTNÝ, AK KEĎ NIČ NEMA.

DRUHÝ DEŇ BER-
NARD KUNTAVALSKÝ
A PETER KATANSKÝ
FRANTIŠKOVÍ PRIA-
TEĽA ZA JEHO PO-
HOCI NA TRHU VASSI-
SI ROZDÁVALI
SVOJE BOMATSTVO

TU MÁTE,
BERTE...

TU MÁŠ,
AJ TY...

ROZDÁVAJÚ
ZDARMO...

DAJ AJ
MNE...

DOŠŤ JE PRE
VŠETKÝCH.
SILVESTER, CHCEŠ
AJ TY?

SAMOREJ,
ME, ČO SA NEPAŇTÁŠ,
ŽE SOM TI POŽIČAL KA-
MEŇ NA CHRÁM SV. DAMIA-
NA. TERAZ ZAPLAT!

TU MÁŠ
KOČKO CHCEŠ.

SILVESTER
POVZBUDENÝ
ODŠIEL A PRIŠLI
SPRAVCOVIA MESTA

ČO SA TO ROBI ?
KTO ROBI NEPORIADOK ?

FRANTIŠEK,
ON JE
VINNÝ.

VŠETKO
ROZDÁVAJÚ!

JA SOM
NEDOŠTAL
NIC

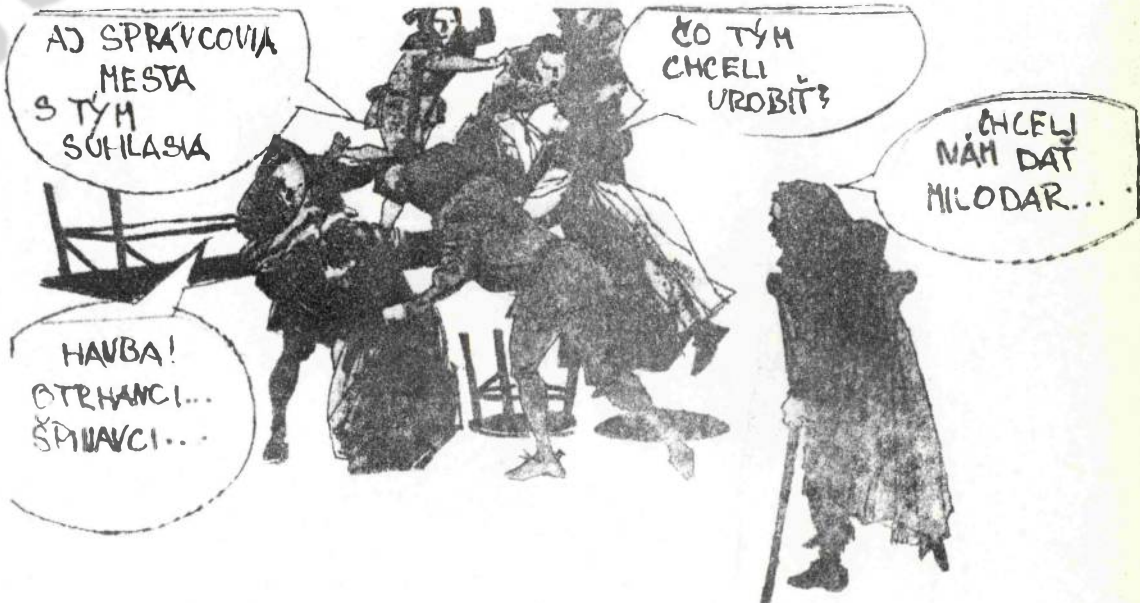
A TU JE AJ
ADYOKAT KATANI
... HANBA!
MALI BY SA
VŠETCI ZATVORIŤ

AJ SPRAVCOVIA
MESTA
S TÝM
SUHLASIA

ČO TÝM
CHCELI
UROBIŤ?

CHCELI
NÁM DAT
MILODAR...

HANBA!
OTRHANCI...
ŠPIVAVCI...

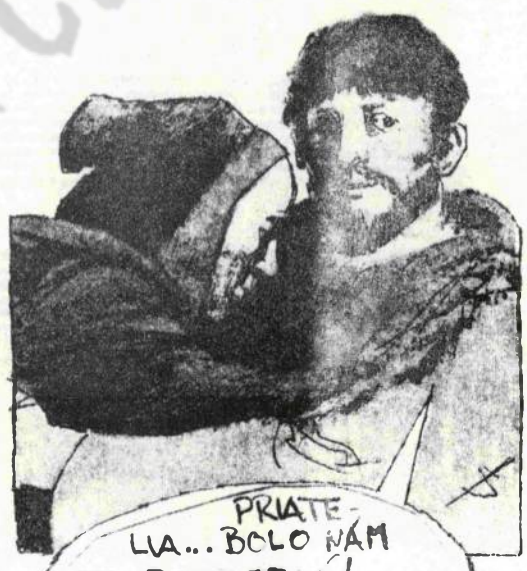

PEKNA VBAČ-NOSŤ!
NAČO NÁM TO BOLOZ!

NEVIEM, ČO MÁM
ROBIŤ S TÝM, ČO SI
MI DAL! PÓJDEM
S YAHI.

PRIATE-LIA... BOLO NÁM
TO POTREBNÉ!
SILVESTER JE NÁŠ NOVÝ
BRAT.

